

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ: IDĖJŲ, INSTITUCIJŲ IR EKONOMIKOS MAGISTRO PROGRAMA

JOANA ALBERTAVIČIENĖ

II kurso studentė

**POKYČIAI ES SAUGUMO IR GYNYBOS SRITYJE IŠ ONTOLOGINIO
SAUGUMO PERSPEKTYVOS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2021

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

.....

(data)

.....

(parašas)

(v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

.....

(data)

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbo gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Albertavičienė J. Pokyčiai ES saugumo ir gynybos srityje iš ontologinio saugumo perspektyvos: Europos Sąjungos studijų: idėjų, institucijų ir ekonomikos magistrantūros programa, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. Margarita Šešelgytė. – V., 2021. – 53 p.

Reikšminiai žodžiai: Europos taikos priemonė, ontologinis saugumas, ES saugumo ir gynybos politika, naujasis Šaltasis karas.

Šiuo tyrimu siūloma pažvelgti į ES institucionalizacijos, tapatybės konstrukcijų ir (ne)saugumo ryšį iš originalios ir ganėtinai naujos tarptautinių santykių tyrimuose ontologinio saugumo perspektyvos. Remiantis ontologinio saugumo teorijos prielaidomis tiriamas naujausias ir vienas kontraversiškesnių 2020 m. pabaigoje priimtas ES BSGP instrumentas – Europos taikos priemonė, kuria pirmą kartą ES istorijoje, numatoma skirti finansinių išteklių ne tik trečiųjų šalių kariniams mokymams, bet ir karinei įrangai, amunicijai bei ginklams. Būtent šis aspektas sukėlė daugiausiai prieštaravimų, prašant vengti investuoti į militarizuotus metodus, linkusius į nesėkmes ir riziką. Šiame darbe remiamasi idėja, kad ginklų tiekimas trečiosioms šalims yra konfliktinė praktika ir šis žingsnis laikomas paradoksalus, atsižvelgiant į ilgą laiką vyravusį ES naratyvą, kaip anti-geopolitinės veikėjos, besiremiančios normatyvine ar civiline galia, kaip taikos projektą, kur ilgą laiką vyravo dialogu paremtas konfliktų sprendimų modelis. Teigiama, kad pastaraisiais metais ES kritikuojama už naivų idealizmą bei nesugebėjimą efektyviai reaguoti į kylančias grėsmes ir spaudžiama tapti geopolitiškesne įvairių vidaus bei išorės krizių, įvardijamų „naujuoju Šaltuoju karu“, kontekste, tačiau šiame darbe pastebima, kad paradoksaliai pastarųjų metų ES veiksmai rodo ją esant geopolitine veikėja, turinčia geopolitinių vizijų būti saugumo užtikrintoja. Darbe remiamasi prielaida, kad ryšys tarp šių geopolitinių vizijų ir ontologinio jausmo yra svarbus, kadangi iššūkiai pirmajam gali sukelti ontologinio nesaugumo jausmą, kuriam atkurti reikalinga imtis veiksmų.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Pokyčiai ES saugumo ir gynybos srityje iš ontologinio saugumo perspektyvos* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Joana Albertavičienė

(parašas)

Turinys

Įvadas	6
Ontologinio saugumo teorija.....	12
Ontologinis saugumas ir ES - ar ES gali būti ontologinio saugumo tiekėja?.....	18
ES ir ontologinio saugumo teorija – literatūros apžvalga	19
Ontologinio saugumo teorijos kritika.....	22
Kodėl ontologinio saugumo teorija? Jos vieta tarp kitų teorijų.....	23
ES Saugumo strategijos ir Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijos palyginimas iš ontologinės saugumo perspektyvos	25
Ontologinio saugumo iššūkiai ir ETP – kaip atsakas į juos?.....	32
IŠVADOS	41
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	44
SUMMARY	51

Įvadas

Pastaruoju metu tapo įprasta vaizduoti krizės kamuojamą Europos Sąjungą (toliau - ES) – ES viduje susiduriančią su ekonominėmis problemomis, didėjančiu populizmu, nesugebėjimu tinkamai reaguoti į krizes, įskaitant ir naujausią COVID-19 krizę. Visa tai silpnina solidarumą tarp ES valstybių narių bei skatina neigiamą nuotaiką ES viduje. Prieš kelis metus itin sustiprėjo ES nerimas dėl tarptautinės tvarkos destabilizacijos. Pokyčiai tarptautinėje sistemoje – JAV, stipriausios žaidėjos, besikeičiantis elgesys matomas bent dešimtmetį, kai po 2008 m. finansinės krizės, šios šalies piliečiai pradėjo vis stipriau palaikyti Vašingtono atsitraukimą nuo globalių problemų sprendimo, o JAV politikai pradėjo vykdyti neginčytiną atsitraukimą nuo lyderystės daugiašalėje pokario sistemoje¹. Šis elgesys matomas tiek Baracko Obamos „lyderystės iš už nugaros“, tiek Donaldo Trumpo „Amerika – pirma“ doktrinoje². Prieš kelis metus Donaldo Trumpo išreikšta kritika NATO ir kvietimas ES priimti didesnę saugumo našta, skiriant daugiau lėšų ES gynybai³, besitęsianti migracijos krizė prie ES pietinių sienų, Rusijos režimo veiksmai Ukrainoje – visi šie įvykiai tapo didžiuliais iššūkiais ES, į kuriuos ji stengėsi atsakyti, tačiau buvo kritikuojama dėl jos naivaus idealizmo, ypač dėl nesugebėjimo atremti vis didesnių Rusijos manevrų. ES raginama tapti geopolitiškesne, akcentuojant, kad jos normatyvinė post-geopolitinė darbotvarkė yra kaip pralaimėjimo strategija pastarųjų metų krizių akivaizdoje, kurios įvardijamos kaip „naujasis Šaltasis karas“⁴. Ankstesnis pasitikėjimas ES projekto ir vertybių teisėtumu ir visuotiniu aktualumu mažėja, todėl šiame darbe teigiama, kad ES susiduria su gilia ontologine saugumo krize. Ontologinis saugumas – tai veikėjo sugebėjimas išlaikyti savo biografinį tęstinumą ir savęs suvokimą. Tai palaikoma per kasdienės tvarkos rutinizaciją ir stabilų ryšį su kitais veikėjais. Kai veikėjas yra ontologiškai saugus, jis nekelia esminių egzistencijos klausimų, tuo tarpu ontologinis nesaugumas gali atsirasti kritinėse situacijose, kai veikėjas susiduria su jam nežinomais įvykiais dėl kurių jis nebegali išlaikyti įprastų naratyvų apie save ir kitus – visa tai sukelia ontologinį nerimą. Tokiose situacijose, kai iš esmės ginčijamasi nusistovėjusiais pasakojimais ir atliekamais veiksmais,

---

¹ Justinas Mickus, „Lietuva ir ES gynybos integracija: Didžioji strategija ir ateities scenarijai“, Vilniaus politikos analizės institutas. <https://vilniusinstitute.lt/wp-content/uploads/2019/05/VIPA_Justino-Micka-us-studija.pdf> [Žiūrėta 2020 11 13].

² Ten pat.

³ Reuters, „Trump tells NATO leaders to increase defense spend to 4 per cent“, 2018, <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-trump-spending/trump-tellsnato-leaders-to-increase-defense-spend-to-4-percentidUSKBN1K12BW>> [Žiūrėta 2020 10 15].

⁴ Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 04 11].

ontologinio saugumo analizė numato, kad veikėjas būtinais imsis patvirtinti tvarkos ir stabilumo jausmą, tokiu būdu susigrąžinant ontologinį saugumą.

Prieš kelis metus ES susidūrė su dar viena vidine krize, kuri daugelio įvardijama ES ontologinio nesaugumo priežastimi⁵ – Jungtinės Karalystės (JK), sprendimu trauktis iš Sąjungos. JK buvo viena didžiausių ES bendradarbiavimo gynybos srityje oponentų, todėl šis įvykis ES atvėrė galimybę patvirtinti tvarkos ir stabilumą jausmą - gilinti Bendrą saugumo ir gynybos politiką (toliau - BSGP). Bandymų gilinti BSGP ES istorijoje buvo nemažai. Maastrichte BSGP atsiradimas Bendroje užsienio ir saugumo politikoje (toliau - BUSP) gali būti paaiškinamas kaip atsakas amerikiečių kaltinimams dėl nepakankamo europiečių dėmesio saugumo klausimams⁶. Galima pastebėti, kad kintanti aplinka, įvairios krizės neretai sąlygoja gilesnę ES integraciją arba plėtrą⁷, o per pastaruosius ketverius metus ES gynybos politikoje įvyko daugiau proveržio nei per paskutinį dešimtmetį.

Pastebima, kad naujausi BSGP pokyčiai yra glaudžiai susiję su pasakojimu apie tai, kad ES yra vis labiau pažeidžiama ir susiduria su įvairiomis grėsmėmis. 2003 m. ES saugumo strategija (toliau – ESS) skelbė, kad „Europa dar niekada nebuvo tokia turtinga, saugi ir laisva. XX a. pradžios smurtas užleido vietą beprecedenčiams Europos istorijoje taikai ir stabilumui“⁸. Tačiau 2016 m. nauja Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija (toliau – ESVS) pateikia kitą paveikslą: buvusi ES Vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai ir Europos komisijos pirmininko pavaduotoja F. Mogherini paskelbė, kad „mūsų didelis regionas pasidarė ne toks stabilus ir mažiau saugus. Tiek ES, tiek kitas šalis apėmusios krizės daro tiesioginę įtaką mūsų piliečių gyvenimui. <...> Iš tiesų turime apsvarstyti mūsų Sąjungos veikimo būdus, tačiau puikiai žinome, ko turime siekti. <...> Europos Sąjunga visada didžiavosi savo švelniąja galia – toliau laikysimės šios praktikos, kadangi esame geriausi šioje srityje. Vis dėlto, atsižvelgiant į kintančią padėtį, nebepakanka to, kad Europa naudotųsi tik civiline galia.“⁹ Naujoje ESVS buvo pasiūlyta labiau praktiška ES tarptautinio vaidmens vizija – pereiti nuo demokratijos skatinimo prie atsparumo grėsmių už ES sienų ugdymui.

---

⁵ Christopher S. Browning, „Brexit, existential anxiety and ontological (in)security“, *European Security* 27(3), 2018. <<https://doi.org/10.1080/09662839.2018.1497982>> [žiūrėta 2021 05 14].

⁶ Margarita Šešelgytė „Europos saugumas: nauji iššūkiai ir bendradarbiavimo galimybės“, 2003, <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174491/>>, [žiūrėta 2020 10 18].

⁷ Margarita Šešelgytė „NATO reagavimo pajėgų ir ES greitojo reagavimo pajėgų veiklos perspektyvos Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003, Vilnius, 2004 <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174148/>> [žiūrėta 2020 12 01].

⁸ Europos Sąjungos Taryba, „Europos saugumo strategija“, 2003, <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174491/>> [žiūrėta 2020 10 15].

⁹ Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija „Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“, 2016, <http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_lt_.pdf> [žiūrėta 2020 10 15].

Griežtesnė retorika ES vaidmens tarptautinėje aplinkoje atžvilgiu buvo matoma ir buvusio Europos Komisijos (toliau - EK) pirmininko Jean-Claude Juncker kalboje apie Sąjungos padėtį, kurioje jis pabrėžė, kad „nors Europa didžiuojasi būdama švelnioji pasaulinės svarbos galia, ji neturėtų būti „naivi“, nes „švelniosios galios nepakanka mūsų vis pavojingesnėje kaimynystėje“¹⁰. Naujojo Vyriausiojo įgaliojimo užsienio reikalams ir saugumo politikai Josep Borrell retorika tapo dar griežtesnė – „ES turi būti „mažiau gera“ ir tiekti ginklus sąjungininkams Afrikoje, jei yra vilties įveikti teroristus“¹¹.

Krizės saugumo srityje naratyvas per pastaruosius ketverius metus įsitvirtinęs ES dokumentuose ir aukščiausių vadovų viešose kalbose tarsi skatina skubiai imtis veiksmų – per kelerius metus priimta nemažai naujų priemonių saugumo ir gynybos srityje. Netrukus po ESVS paskelbimo EK paskelbė Europos gynybos veiksmų planą, įtvirtinti nauji instrumentai, padėsiantys stiprinti bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje. Naujausias ir kontraversiškausias 2018 m. pasiūlytas ir 2020 m. pabaigoje¹² priimtas ES BSGP instrumentas – Europos taikos priemonė (toliau – ETP, Priemonė), nebiudžetinis ES fondas skirtas taikai ir saugumui stiprinti¹³. Šis fondas, kuriam 2021–2027 m. periodui numatyti 5 mlrd. EUR, pakeis *Athena* mechanizmą ir Afrikos taikos priemonę, kuriai nebuvo leista skirti finansinių išteklių karinei įrangai, ginklams, amunicijai ar kariniams mokymams, nors ji rėmė Afrikos partnerių karines taikos palaikymo operacijas. ETP yra nebiudžetinė priemonė, kadangi pagal ES sutarties 41 straipsnio 2 dalį draudžiama naudoti ES biudžetą išlaidoms, susijusioms su operacijomis, kurios turi karinių ar gynybos aspektų. ETP pirmą kartą ES istorijoje tai pritaikys pasauliniu mastu, kadangi numatoma mokyti ir aprūpinti trečiųjų šalių kariuomenę, taip pat regionines ir tarptautines organizacijas, įskaitant ginklų tiekimą. Būtent šis aspektas sukėlė daugiausia prieštaravimų – taikos organizacijos prieštaravo šios Priemonės priėmimui, prašydamos „vengti investuoti į militarizuotus metodus, linkusius į nesėkmes ir riziką“¹⁴, pilietinė visuomenė pasisakė prieš ginklų tiekimą trečiosioms šalims, motyvuojant tuo, kad tokiu būdu iš esmės metamas iššūkis „ES kaip taikos projekto prigimčiai“. Europos išorės veiksmų tarnyba

---

¹⁰ Jeanas-Claudas Junckeris, „Pranešimas apie Sąjungos padėtį“, 2016, <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/c9ff4ff6-9a81-11e6-9bca-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

¹¹ David M. Herszenhorn, Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2020 12 15].

¹² Council of the European Union, „Council reaches a political agreement on the European Peace Facility“, 2020. <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/18/council-reaches-a-political-agreement-on-the-european-peace-facility/>> [Žiūrėta 2020 12 19].

¹³ Europos Taikos Priemonė: Nebiudžetinis ES fondas taikai ir tarptautiniam saugumui stiprinti, Europos Komisija, Komunikacijos generalinis direktoratas, 2018. <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/b678ff59-7f34-11e8-ac6a-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

¹⁴ A Network of People Building Peace „Joint letter to the European Union Foreign Affairs Council, 2019. <<https://gppac.net/news/joint-letter-european-union-foreign-affairs-council/>> [Žiūrėta 2020 12 28].

(toliau – EIVT) pateisina šį žingsnį motyvuodama tuo, kad „plėtra Europos kaimynystėje ir už jos ribų yra nuolatinis priminimas, kad mūsų saugumas nėra nemokamas“, atkartodama JAV kariuomenės šūkį „mūsų laisvė nėra laisva“, kuris rodo, kad militarizmas reikalingas saugumo užtikrinimui¹⁵.

ETP, pakeisianti mechanizmą *Athena* ir Afrikos taikos priemonę, visų pirma skamba Afrikos valstybių kovų su teroristinėmis organizacijomis kontekste. Tačiau šia priemone numatoma mokyti ir aprūpinti trečiųjų šalių kariuomenę, taip pat regionines ir tarptautines organizacijas, įskaitant ginklų tiekimą ne tik Afrikos regione, bet pasauliniu mastu. ES Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai Josep Borrell itin skambiai pasisako už tai, kad ES atsisakytų iš esmės pacifistinės diplomatinės laikysenos ir pripažintų, kad „į kumštį galima atsakyti kumščiu, o savignyva neišvengiama kelyje į taiką“¹⁶. Taigi ES šios Priemonės pagalba sau atveria galimybių langą pilnavertiškiau įsitraukti į tarptautinius konfliktų sprendimus, tampant labiau tradicine geopolitine veikėja¹⁷. Tai kelia tam tikrą paradoksą, kadangi ilgą laiką ES „savo reputaciją sutelkė ties pasakojimu apie save kaip apie anti-geopolitinį vienetą ... taikos organizaciją, „civilinę“ ar „normatyvinę“ galią, kurios tikslas būtent įveikti militarizmą ir nacionalizmą, istoriškai susietą su klasikine geopolitine mintimi, kuri kankino Europą XX amžiaus pradžioje“¹⁸.

---

¹⁵ Annick TR Wibben, „Why we need to study (US) militarism: A critical feminist lens“, 2018. <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0967010617742006?journalCode=sdib>> [Žiūrėta 2020 12 28].

¹⁶ David M. Herszenhorn, Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2021 05 06].

¹⁷ Robert Cooper, „The breaking of nations: Order and chaos in the twenty-first century“, London: Atlantic Books, 2003. Cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Šiam paradoksui išskirti naudojamas JK diplomato Robert Cooper tarptautinių veikėjų skirstymas į tris tipus pagal geopolitines vizijas. Pasak jo, ES užėmė post-modernistinės veikėjos vietą, kur tautinės valstybės, nacionalinių sienų ir suvereniteto svarba mažėjo, suteikiant daugiau svarbos atvirumui bei tarpusavio priklausomybei. Tai autorius supriešino modernistiniam veikėjo tipui, kur galios politika, geopolitiniai skaičiavimai apie jėgų pusiausvyrą, sienas, suverenumą ir karą liko itin svarbūs bei prieš-modernistiniam, kuriam priskyrė trapias, žlungančios valstybes. Pasak Robert Cooper, post-modernistinio veikėjo elgesyje tradicinės geopolitikos ir galios politikos elgesio buvo atsakyta – pasaulio tvarka post-modernistinio veikėjo kuriama naujai, nors jai vis dar grasino modernistinės jėgos. Tuo metu (šis Robert Cooper traktatas pasirodė 2003 m.) ES kaip tik vystė savo pažiūras po Šaltojo karo ir perėmė šio diplomato post-geopolitinį Europos apibūdinimą¹⁷ ir atitinkamai savęs pačios suvokimą, kaip anti-geopolitinės Sąjungos, taikos organizacijos, besiremiančios civiline ar normatyvine galia.

¹⁸ Stefano Guzzini, „The framework of analysis: Geopolitics meets foreign policy identity crisis“, *The return of Geopolitics of Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012. Cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 05 06].

Šiame kontekste darbo **problema** formuluojama taip – ES ilgą laiką save vaizdavo kaip anti-geopolitinę veikėją, kaip taikos projektą, paremtą civiline, normatyvine galia. Pastaraisiais metais ES kritikuojama už naivų idealizmą, nesugebėjimą efektyviai reaguoti į kylančias grėsmes ir spaudžiama tapti geopolitiškesne „naujojo Šaltojo karo“ kontekste. Tačiau paradoksaliai pastarųjų metų ES veiksmai rodo ją esant geopolitine veikėja, turinčia geopolitinių tikslų būti saugumo užtikrintoja su tokiomis priemonėmis kaip ETP, kurios kelia iššūkių ES suvokimui, kaip taikos projektui. Ryšys tarp geopolitinių vizijų ir ontologinio saugumo jausmo yra svarbus, kadangi iššūkiai pirmajam gali sukelti ontologinio nesaugumo jausmą, kuriam atkurti reikalinga imtis veiksmų.

Ši problema kelia **klausimą** – kaip ontologinio saugumo teorija gali paaiškinti ES sprendimą priimti ETP, kuri kelia iššūkių ES suvokimui kaip taikos projektui.

Uždaviniai:

1. Remiantis ontologinio saugumo teorijos prielaidomis, palyginti 2003 m. Europos saugumo ir 2016 m. Visuotinę Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijas, siekiant parodyti, kaip buvo (per)formuluotos reikšmės apie ES, kaip saugumo teikėjos, tapatybę;
2. Iš ontologinio saugumo perspektyvos išanalizuoti dokumentus bei ES aukščiausių pareigūnų pasisakymus dėl ETP;
3. Išnagrinėti ES, kaip saugumo teikėjos, (per)formuluotas tapatybės ryšį su ETP priėmimu.

Darbo pagrindinis **ginamasis teiginys** – ES geopolitinės vizijos dalyvauti tarptautinėje politikoje tarp kitų geopolitinių veikėjų ir tam tikslui priimta ETP „naujojo Šaltojo karo“ krizių kontekste yra grindžiama poreikiu išsaugoti ir apsaugoti Sąjungos ontologinio saugumo jausmą.

Šiame darbe teigiama, kad naratyvai vaidina svarbų vaidmenį ES tapatybės formulavime ir palaikyme. Todėl norint suprasti ryšį tarp ES užsienio politikos priimtų sprendimų ir (per)formuluotas tapatybės, tyrimui naudojama **naratyvo analizė**. Naratyvo analizė padeda pamatyti skirtingus ir kartais prieštarigus prasmės sluoksnius, surasti tarp jų ryšį, o tai padeda suprasti daugiau apie individualius ir socialinius pokyčius¹⁹. Naratyvo tyrimas remiasi prielaida, kad pasakojimai sudaro valstybių ar, šiuo atveju, tarptautinės organizacijos, tapatybę, taip užtikrindami jų ontologinį

---

¹⁹ Molly Andrews, Corrine Squire, Maria Tamboukou, „Doing Narrative Research“, London, Sage, 2008. <[https://www.academia.edu/200103/Andrews M Squire C Tamboukou M eds 2008 2013 Doing Narrative Research_London_Sage](https://www.academia.edu/200103/Andrews_M_Squire_C_Tamboukou_M_eds_2008_2013_Doing_Narrative_Research_London_Sage)> [žiūrėta 2021 04 12].

saugumą. Naratyvai yra pasakojimai²⁰, kuriuos valstybės ar tarptautinės organizacijos, pasakoja apie save, tokiu būdu pateikiamas paaiškinimas tam tikrų atliekamų veiksmų motyvas²¹. Taip pat naratyvais pagrindžiama tam tikra tapatybė, kartu pateikiant pasiūlymus kaip valstybės ar, šiuo atveju, tarptautinės organizacijos, atstovai turėtų veikti šiame pasaulyje. Ši naratyvo analizė sutampa su ontologine saugumo teorija, kurioje taip pat analizuojama, kaip ir kodėl yra sukuriama tapatybės vizija ir prasmės, kurios galiausiai tarnauja kaip pagrindas, kuriuo remiantis priimami sprendimai.

Šiame darbe nebus bandoma įvertinti ar priimta ETP yra tinkama ar ne, tačiau remiamasi idėja, kad vienas iš šios priemonės aspektų – pirmą kartą ES istorijoje numatytas ginklų tiekimas trečiosioms šalims yra konfliktinė praktika ir atrodo paradoksalus, atsižvelgiant į ilgą laiką vyravusį ES naratyvą, kaip anti-geopolitinės veikėjos, besiremiančios normatyvine ar civiline galia. Į šio darbo klausimą – kaip ontologinio saugumo teorija gali paaiškinti ES sprendimą priimti ETP, kuri kelia iššūkių ES suvokimui kaip taikos projektui, bus bandoma atsakyti nagrinėjant Brent Steele nustatytu priežastiniu ryšiu tarp veikėjo vykdomų veiksmų ir jo tapatybės, naratyvų bei kritinių įvykių, kurie išjudina ontologinio saugumo paieškas²². Bus bandoma įrodyti, kad ši priimta konfliktinė praktika sustiprina veikėjo tapatybę ir tokiu būdu ETP įgauna savo vertę, teikdama stabilią pažintinę aplinką.

Šis darbas pradedamas analizuojant ontologinio saugumo teorijos prielaidas, vėliau analizuojamos dvi ES saugumo strategijos – 2003 m. ESS ir 2016 m. ESVS. Šie dokumentai analizuojami todėl, kad saugumo strategijos gali būti suprantamos kaip Sąjungos paskelbtos „autobiografijos“, apibūdinančios ES, kaip saugumo teikėjos, su konkrečiais savasties išsipareigojimais pasaulyje, sampratą. Kadangi dėmesys veikėjo tapatybei yra vienas esminių ontologinių saugumo teorijos komponentų, didelis dėmesys šiame darbe skiriamas ES tapatybės, kaip saugumo teikėjos, (per)formulavimui, kurį tikimasi pamatyti šioje analizėje. Tikimasi, kad ši ES saugumo strategijų analizė padės iširti ES sprendimą priimti ETP. Sprendimas priimti ETP tiriamas pasitelkiant ES vidinius (daugiausia EIVT dokumentus), ES oficialius dokumentus (ES Tarybos išvadas) bei ES pareigūnų pasisakymus.

---

²⁰ Šiame darbe naratyvas ir pasakojimas naudojami kaip sinonimai.

²¹ Jelena Subotić, „Narrative, Ontological Security, and Foreign Policy Change“, *Foreign Policy Analysis*, 2016. <<https://academic.oup.com/fpa/article-abstract/12/4/610/2469903>> [Žiūrėta 2021 04 12].

²² Brent J. Steele, „Ontological security and the Power of Self-Identity: British Neutrality and the American Civil War“, *Review of International Studies*, 31 (3), 2005. <<https://www.jstor.org/stable/40072087>> [Žiūrėta 2021 05 01].

Ontologinio saugumo teorija

Ontologinio saugumo sąvoką pradėjo vartoti Ronald Laing 1960 m. išleistoje psichoanalizės knygoje „Padalintas aš: egzistencinis proto ir beprotybės tyrimas“. Šia sąvoka buvo apibūdinamas asmens poreikis turėti pasitikėjimu grįstus ir pastovius santykius su jam reikšmingais asmenimis, ypač kūdikystėje²³. Po kelių dešimtmečių šis terminas pradėtas vartoti ir sociologijoje – jį išplėtojo Anthony Giddens 1991 m. išleistoje knygoje „Šiuolaikiškumas ir asmens tapatumas“. Šio sociologo išplėtotą ontologinio saugumo sąvoką reiškia, kad individualiu lygmeniu ontologinį saugumą užtikrina įsitikinimas, kad jo pasakojama istorija apie save yra gera²⁴. Ontologinis saugumas reiškia veikėjo sugebėjimą išlaikyti savo biografinį tęstinumą ir savęs jausmą. „Ontologinis saugumas“ ir „egzistencinis nerimas“ - pagrindinės sąvokos, naudojamos šio sociologo tyrimuose, apie žmogaus egzistavimą. Ontologinis saugumas A. Giddens reiškia fundamentalų individo saugumo jausmą pasaulyje, kuriam svarbu turėti kitų žmonių pasitikėjimą²⁵. Šis pasitikėjimas būtinas individo psichologinės gerovės jausmui, kad išvengtų egzistencinio nerimo. Veikėjas bijo gilaus netikrumo kaip grėsmės jo tapatybei²⁶. Netikrumas gali apsunkinti veikėjo galimybes veikti, tai savo ruožtu apsunkina veiksmo – tapatybės dinamiką ir savo tapatybės suvokimą.

Ontologinis saugumas yra mąstymo apie psichologinę gerovę būdas, susiejantis psichosocialinius poreikius su galios ir praktikos struktūromis²⁷. Ontologinis saugumas reiškia tapatybės saugumą, subjektyvų jausmą, atsakant į klausimą „kas įgalina ir motyvuoja veikti ir pasirinkti“²⁸. Daroma prielaida, kad asmens tapatumas geriausiai suvokiamas kaip socialinis darinys, suformuotas ir palaikomas per praktiką ir santykius su kitais. Specifinė ontologinio saugumo intuicija yra ta, kad visi veikėjai mano, jog išgyvenimui jiems reikalingas savęs, kaip stabilaus veikėjo, suvokimas²⁹. Tam svarbu save suvokti kaip vientisą, nuolatinį ir nekintantį laike. Anthony Giddens teigia, kad ontologinis saugumas yra pasitikėjimas savo tapatybės tęstinumu ir socialinės bei

---

²³ Filip Ejodus „“Not a heap of stones“: material environments and ontological security in international relations“, The Cambridge Review of International Affairs, Vol. 30, 2017, <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09557571.2016.1271310>> [Žiūrėta 2021 04 09].

²⁴ Catarina Kinnvall, „Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity, and the Search for Ontological Security“, Political Psychology, Vol. 25, No. 5, 2004, <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.8723&rep=rep1&type=pdf>> [Žiūrėta 2021 04 09].

²⁵ Filip Ejodus.

²⁶ Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“, European Journal of International Relations, 12, 3, 2006. <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066106067346>> [Žiūrėta 2021 04 11].

²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

materialios veikimo aplinkos pastovumu³⁰. Tai nereiškia, kad tapatybės iš tiesų yra stabilios ir nekintančios, tačiau ontologinis saugumas nurodo stabilumo jausmą. Ontologinis saugumas formuojamas ir palaikomas kasdienės praktikos būdu, per pasikartojančias rutinas ir sukurtus naratyvus – tokiu būdu kuriamas savęs suvokimas. Šis suvokimas, savo ruožtu, įsitvirtina socialinėse ir materialiose struktūrose³¹. Ontologinio saugumo procesas – tai procesas, kuris susideda iš savęs identifikavimo ir reikšmių kūrimo savo priimamiems veiksams paaiškinti per biografinį tapatybės pasakojimą³². Biografinis naratyvas, Anthony Giddens aprašytas kaip „naratyvas apie save“ – istorija ar istorijos, kurias naudojant refleksiškai suprantama sava tapatybė tiek paties, tiek kito veikėjo. Teigiama, kad veikėjai siekia rutinizuoti savo tapatybės sampratą, o tokia tvarka tampa performatyviu jų ontologinio saugumo jausmu³³. Kasdienė rutina ir biografinis naratyvas veikėjo tapatybei yra nepaprastai svarbūs, tuo tarpu atsiradus destabilizacijos jausmui sukurtose rutinos ir naratyvuose atsiranda nerimas. Kai socialinės ar fizinės aplinkos aspektai, kuriais yra remiamasi, destabilizuojami ar jiems gresia pavojus ir dėl to nebegalima palaikyti savo įprastos tvarkos bei kyla abejonių dėl kurtų naratyvų apie save, gali kilti pamatinių klausimų dėl savo tapatybės³⁴. Tokiose situacijose siekiama ontologinio saugumo, bandant įtvirtinti įprastą rutiną ar primenant naratyvus apie save³⁵.

Nors ontologinio saugumo sampratą sugalvojo psichologai, vėliau ją išplėtojo sociologai, ji taip pat pritaikyta tarptautinių santykių tyrimams. Kiek daugiau nei prieš dešimtmetį, tarptautinių santykių tyrinėtojai, remdamiesi ypač A. Giddens išplėtotą ontologinio saugumo sąvoka, pradėjo ją naudoti bandydami paaiškinti konfliktų modelius pasaulio politikoje. Remiantis šia koncepcija, bandoma atsakyti į klausimus, kaip ontologinio saugumo poreikiai gali paskatinti valstybės lygio procesus, pasirinkimus ir rezultatus³⁶, kaip užsienio politikos rezultatai, vertinant iš ontologinio saugumo perspektyvos, skiriasi nuo rezultatų, kurie būtų numatyti vertinant iš tradicinių tarptautinių santykių teorijų perspektyvos bei kaip užsienio politiką apsunkina ontologinio saugumo reikalavimai³⁷. Remiamasi prielaidomis, kad valstybės siekia saugumo bei tai, kad saugumo siekis yra labiau daugialypis nei įprastoje tarptautinių santykių analizėje. Tiriant iš tradicinės tarptautinių

---

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

³² Brent J. Steele „Ontological Security in International Relations – Self-Identity and the IR State“, New York, Routledge, 2008. <<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203018200/ontological-security-international-relations-brent-steele>> [Žiūrėta 2021 04 11].

³³ Christopher S. Browning.

³⁴ Mitzen, Larson.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Jennifer Mitzen, Kyle Larson, „Ontological Security and Foreign Policy.“ Oxford Research Encyclopedia of Politics, 2017. <https://www.researchgate.net/publication/315117360_Ontological_Security_and_Foreign_Policy> [Žiūrėta 2021 04 10].

³⁷ Ten pat.

santykių teorijos perspektyvos saugumas visų pirma yra siekis atremti bet kokią gresiantį smurtą ir išlaikyti politinio vieneto vientisumą³⁸. Mokslininkai tokio tipo saugumą vadina fiziniu, kuris nurodo siekį palaikyti politinio vieneto sienų, institucijų vientisumą, taip pat piliečių saugumą, ar materialiu, kuris nurodo interesą saugoti savo karinę ar ekonominę galią. Ontologinis saugumas apibrėžiamas kaip savęs ar subjektyvumo saugumas³⁹. Pradedant nuo prielaidų, kad galia ir interesas yra ne materialūs dalykai, o idėjos bei, kad žmonės veikia remdamiesi ne materialų galių reikšmėmis, ontologinio saugumo analizėse dėmesys sutelkiamas į iš anksto apgalvotą veiksmą, kuriam įtakos turi socialiai sukonstruotas tapatybės jausmas. Taigi galios, interesų ir institucijų poveikis iš dalies priklauso nuo juos kuriančių veikėjų subjektyvumo⁴⁰.

Daugelyje tyrimų nagrinėjami ryšiai tarp tapatybės ir saugumo. Kai kurie autoriai teigia, kad tapatybės suteikia kontekstą, per kurį aiškinamos grėsmės, todėl jos iš esmės formuoja saugumo ir nesaugumo jausmus⁴¹. Šį procesą geriausiai apibūdina ontologinio saugumo samprata, susijusi su veikėjo gebėjimu apginti savo tapatybę, ateitį ir kontekstą, kuriame jis veikia. Daugelis mokslininkų sutinka, kad įprasta ir stabili socialinė tapatybė yra saugumo šaltinis, kadangi ji suteikia tvarkos ir tikrumo jausmą. Kai veikėjas yra ontologiškai saugus, jis nekelia esminių klausimų, susijusių su egzistencija, baigtinumu, autobiografija⁴². Ontologinis saugumas susijęs su buvimu, o ne išgyvenimo saugumu ir norint tai išlaikyti Kiti (angl. – *others*) turi ne tik identifikuoti veikėjus, kaip turinčius specifinę tapatybę, bet ir sugebėti įtikinti save tuo, kuo jie yra⁴³. Iššūkiai bet kuriam gali sukelti disonansą tapatybei, o ontologiniam disonansui išsivystyti reikia daugiau nei grėsmės tapatybei. Toks disonansas įvyksta, kai įvairios grėsmės, su kuriais susiduria veikėjas, verčia jį pasirinkti tarp prieštaringų priemonių⁴⁴. Daugelis autorių, tyrinėjančių ontologinio saugumo teoriją teigia, kad veikėjas, susidurdamas su ontologiniu nesaugumu, bandys išspręsti grėsmes, kad galėtų grįžti į tikrumo ir tvarkos būseną⁴⁵.

---

³⁸ Ten pat.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ted Hopf, *Social Construction of International Politics, Identities and Foreign Policies*, Moscow, Ithaca: Cornell University Press, 2002; Waxman, *The Pursuit of Peace*, cituota iš Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s unilateral steps towards the Palestinians“, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 18].

⁴² Filip Ejodus, „Conflict, Peace and Ontological Security“, *The Palgrave Encyclopedia of Peace and Conflict Studies*, 2020. < https://www.academia.edu/43886501/Conflict_Peace_and_Ontological_Security> [Žiūrėta 2021 05 03].

⁴³ Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s unilateral steps towards the Palestinians“, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 18].

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ McSweeney, *Security, Identity and Interests*, 157; Steele, „Ontological Security and the Power of Self-Identity“, 527; Sucharov, *The international Self*, 34, cituota iš Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s

Amir Lupovici iš ontologinio saugumo perspektyvos aptaria Izraelio problemas, su kuriomis ši valstybė susiduria bandant įveikti palestiniečių keliamą materialinę grėsmę⁴⁶. Jis teigia, kad Izraelio valstybė turi tris tapatybes: žydų, demokratinę ir saugumo teikėjos tapatybę. Izraelio ontologinio saugumo poreikiai reikalauja, kad valstybė veiktų proporcingai visoms trimis, tačiau strateginės Izraelio galimybės leidžia palaikyti tik dvi iš trijų, tokiu būdu Izraelis atsiduria situacijoje, kurią A. Lupovici vadina ontologiniu disonansu⁴⁷. Tai paskatina Izraelį praktikuoti politiką, leidžiančią asmenims išvengti kovos su nesugebėjimu palaikyti visų savo tapatybės ramsčių. Pagrindiniu šios strategijos įgyvendinimo žingsniu autorius įvardija atskyrimo barjerą, pastatytą tarp konfliktuojančių Izraelio gyventojų, kuris mažai suteikia fizinio saugumo, tačiau kurią psichologinį barjerą⁴⁸.

Panašiai tiriamas ir Indijos atvejis, išskiriant elito manipuliavimą naratyvais, kurie teikia visuomenei ontologinį saugumą. Šaltojo karo metu Indija nebendradarbiavo su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis (toliau – JAV), kadangi tuo metu Indijos tapatybė buvo formuojama antipatijos JAV vadovaujama liberaliai ekonominei tvarkai pagrindu, tačiau po Sovietų Sąjungos žlugimo Indijos ekonominiai ir kariniai interesai pasikeitė. Indijai prireikė JAV pagalbos sprendžiant grėsmes, kylančias iš Kinijos ir Pakistano, todėl Indijos žiniasklaida ėmė keisti naratyvą, pamažu perimant demokratines idėjas, taip sustiprinant santykius su JAV, kurie Indijos visuomenei tapo ontologiniu saugumo požiūriu priimtini⁴⁹. Pastaraisiais metais rašoma nemažai darbų, tiriančių tarptautinius santykius iš ontologinio saugumo perspektyvos, kuriuose pabrėžiamas elito – politinio ar žiniasklaidos – manipuliavimas naratyvais, kurie suteikia visuomenei ontologinį saugumą. Tokio tipo analizei svarbus visuomenės saugumo suvokimas.

Mokslininkai, tiriantys tarptautinius santykius iš ontologinės saugumo perspektyvos, atkreipė dėmesį į tai, kad valstybės fiziniai ir ontologiniai saugumo poreikiai kartais reikalauja prieštaringos politikos⁵⁰. Kaip vienas iš pavyzdžių šiai prielaidai pagrįsti naudojamas Belgijos sprendimas pasipriešinti Vokietijai pirmojo pasaulinio karo metu, kai Belgijai nebuvo jokios vilties

---

unilateral steps towards the Palestinians”, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 19].

⁴⁶ Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s unilateral steps towards the Palestinians”, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 18].

⁴⁷ Mitzen, Larson.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Zachary Selden, Stuart Strome, „Competing Identities and Security Interests in the Indo-US Relationship”, *Foreign Policy Analysis*, 13(2), 2016.

<https://www.researchgate.net/publication/301934546_Competing_Identities_and_Security_Interests_in_the_Indo-US_Relationship> [Žiūrėta 2021 04 18].

⁵⁰ Mitzen, Larson.

laimėti ir buvo suprantama, kad pasipriešinimas būtų sukėlęs visišką suvereniteto praradimą. Keliamas klausimas - kodėl valstybė ryžtasi priimti užsienio politikos sprendimus, kurie aiškiai prieštarauja jos materialiniams interesams. Šis Belgijos noras pasipriešinti aiškinamas Belgijos ontologinio saugumo poreikiais, kuriais remiantis buvo priimtas sprendimas priešintis. Belgija tuo metu save identifiko kaip neutralią valstybę, o sprendimas nesipriešinti būtų prieštaravęs savo tapatybės suvokimui. Didžioji dalis ontologinio saugumo ir užsienio politikos tyrimų skirta būtent šių prieštarų - materialių ir ontologinių – saugumo poreikių derinimui. Tačiau atkreipiamas mokslininkų dėmesys ir į atvejus, kai reikalinga pakeisti strateginius pasirinkimus ar manipuliuoti šių pasirinkimų suvokimu bei į tokius atvejus, kai materialūs ir ontologiniai saugumo poreikiai neprieštarauja vienas kitam, atvirkščiai – gali vienas kitą sustiprinti. Šis procesas reikalauja, kad sprendimų priėmėjai apribotų valstybės strategines galimybes tomis, kurios atitinka suvokiamus ontologinio saugumo poreikius ar kad sprendimų priėmėjai suformuotų tapatybę ar naratyvą, kad pageidaujamos strategijos būtų priimtinos.

Neretai ontologinis saugumas yra susietas su tokiais žodžiais kaip „tapatybė“, „vaidmuo“, „pripažinimas“ ir „savigarba“. Kiekvieną iš jų galima rasti įvairiuose tarptautinius santykius tiriančiuose darbuose, kuriuose neminama ontologinio saugumo sąvoka. Ontologinis saugumas nėra tapatybės ar bet kurios iš šių kitų su tapatybe susijusių sąvokų sinonimas. Ontologinio saugumo prieiga leidžia pažvelgti į užsienio politikos dinamiką ir rezultatus aiškiau matomu kampu, nei tai būtų galima iširti analizuojant minėtas sąvokas pavieniui⁵¹. Pavyzdžiui, užsienio politikos tyrimuose atsižvelgiama į identiteto poveikį užsienio politikai, remiantis vaidmenų ir įvaizdžių koncepcijomis. Laikantis ontologinio saugumo koncepcijos, vaidmens užsienio politikos tyrimuose prielaida yra ta, kad asmenims reikia stabilaus tapatumo jausmo ir kad šis tapatumo jausmas yra socialinis konstruktas⁵². Tiriama kaip individai, visuomenės ir valstybės įprasmina save ir aplinkinį pasaulį, sukuriant stabilias erdvines ir laikines emocines struktūras, pavyzdžiui, tam tikrus įpročius, rutiną ir subjektyvius santykius su kitu veikėju⁵³. Tokių tyrimų rezultatai parodė, kad pagrindinė priemonė yra naratyvai, kuriais veikėjai nustato savo erdvės ir laiko struktūras. Socialinėje teorijoje naratyvo tikslu vadinamas pasakotojo siekis socialiniam ar politiniam kolektyvui suteikti įtikinamą siužetą apie save, kalbant apie individą, ar siužetą apie „mus“, kaip bendruomenę, sukuriant tam tikrą istoriją apie bendruomenės atsiradimą, raidą, siekiamus tikslus, bei ypatybes, vienijančias

---

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat.

⁵³ Elisabeth Johansson-Nogues, „The EU’s ontological (in)security: Stabilising the ENP area ... and the EU-self?“, *Cooperation and Conflict*, 1-17, 2018.

https://www.researchgate.net/publication/322424489_The_EU's_ontological_insecurity_Stabilising_the_ENP_area_and_the_EU-self [žiūrėta 2021 04 19].

bendruomenės narius⁵⁴. Pagrindiniai tokio naratyvo pasakotojai yra socialiniai ir politiniai lyderiai, sąmoningai mobilizuojantys patrauklias istorijas. Ontologinis saugumas gali būti užtikrinamas per stabilų naratyvą bendruomenės viduje. Kai kurie autoriai, papildo šį argumentą kiek iš kitos perspektyvos teigdami, kad tam, kad bendruomenės naratyvas taptų reikšmingas, pirmiausia jis turi būti santykinis – svarbu, kad kiti priimtų bei pripažintų pateikiamą naratyvą⁵⁵.

Taip pat ontologinį saugumą nagrinėjančiuose darbuose išskiriami savigarbos, gėdos bei neadekvatumo veiksniai, kurie daro įtaką veikėjo ontologinio saugumo jausmui. Ayse Zarakol stigmatizavimo analizė – vienas pavyzdžių kaip šie veiksniai gali pasireikšti tarptautiniuose santykiuose⁵⁶. Autorė analizuoja, kaip tarptautinio statuso, pagarbos ir pripažinimo troškimas gali būti pagrindiniais motyvais priimant sprendimus. Tirdama Rusijos, Turkijos ir Japonijos atvejus ji parodo, kaip kiekviena iš šių šalių istoriškai stengėsi atitikti kriterijus, galinčius lemti jų priėmimą į Vakarų civilizaciją ir suteikti lygiaverčių tarptautinės bendruomenės narių statusą. Šios šalys, stigmatizuojamos dėl civilizacijos stokos, ėmė mėgdžioti Vakarų normas, kad įgautų Vakarams priimtina tapatybės formą⁵⁷. Tačiau, anot autorės, šioms valstybėms priėmus Vakarų pasaulėžiūrą, jos pripažino savo nepilnavertiškumą, tokiu būdu sukurdamos gėdos ir ontologinio nesaugumo jausmus.

Catarina Kinnvall veikėjo ontologiniam saugumui paaiškinti nagrinėja veikėjo savigarbos jausmą, bandydama atsakyti į klausimą kaip bendros praeities mitologijos – „pasirinktos šlovės“ ar „pasirinktos traumos“ – veikėjui gali suteikti komfortą ontologinio nesaugumo ir egzistencinio nerimo laikotarpiu⁵⁸. Autorė teigia, kad pasirinktas naratyvas – šlovės ar traumos – dažnai naudojamas aiškinant naujus iššūkius, su kuriais susiduriama. Tam naudojami simboliai, prisiminimai, mitai – tokiu būdu bandoma atsekti grupės tapatybės sukonstruotą istoriją, siekiant išgauti ideologinę liniją ir pateikti tam tikrą planą būsimiems veiksams⁵⁹. Traumos ar gilios ontologinės krizės įvyksta tada, kai egzogeniniai ar endogeniški politinei bendruomenei įvykiai, pavyzdžiui, intensyvi ekonominė krizė, didelė politinė suirutė ar greiti sociokultūriniai pokyčiai, negali būti tinkamai pritaikyti naratyvui apie save, nes jie tampa iššūkiu politinei bendruomenei⁶⁰.

---

⁵⁴ Mitzen, Larson.

⁵⁵ Erik Ringmar, „The Recognition Game: Soviet Russia Against the West“, *Cooperation and Conflict*, 37, 2, 2002. <https://www.jstor.org/stable/45084065?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2021 04 20].

⁵⁶ Ayse Zarakol, „After Defeat: How the East Learned to Live with the West“, *Cambridge University press*, 2011. <<https://www.cambridge.org/core/books/after-defeat/A96FF30B97A50E83A8B70D0A51799BCF>> [Žiūrėta 2021 04 22].

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Catarina Kinnvall

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Elisabeth Johansson-Nogues.

Ontologinis nesaugumas taip pat gali atsirasti dėl pagrindinės pasitikėjimo sistemos nykimo tarp bendruomenės narių. Pagrindinis pasitikėjimas socialiniame ar politiniame kolektyve egzistuoja, kai atskiri nariai tiki, kad jų partneriai yra lojalūs bendruomenės vertybėms ir elgsis pagal tai, kas geriausia bendruomenei⁶¹. Stabilių tarpusavio subjektyvių lūkesčių ir įprastos tvarkos sutrikdymas kenkia gebėjimui užtikrinti bendruomenę laikančios savianalizės tęstinumą ir nuoseklumą, todėl bendruomenės nariai jaučiasi dezorientuoti ir ontologiškai nesaugūs⁶². Traumos ir mažėjantis pasitikėjimo lygis bendruomenei kelia nerimą, nes bendruomenės naratyvo ir praktikos darnos sutrikdymas suvokiamas kaip grėsmė ontologiniam saugumui. Tiriant priemones, kurių bendruomenės imasi, siekiant sumažinti ontologinį nerimą, ontologinėje saugumo literatūroje daugiausia dėmesio sulaukė požiūris į saugumizavimą. Saugumizavimas yra apibrėžiamas kaip „procesas, kurio metu valstybiniai veikėjai transformuoja subjektus į „saugumo“ srities klausimus, tai yra ekstremalus politizavimas, kuris suteikia galimybę naudoti neeilines priemones saugumo užtikrinimui“⁶³. Saugumizavimo teorija detalizuoja išvalgas, kad nė viena problema nėra grėsmė, o tik tam tikri fenomenai tampa saugumo problemomis per politinį diskurso procesą, suinteresuotiems veikėjams formuojant grėsmes⁶⁴. Grėsmių formavimas dažnai pasireiškia per savęs ir Kito, kuris yra svetimas, supriešinimą, kadangi mažiau pažįstamas veikėjas, esantis už saugių įprastinių ribų, kelia nerimą. Politinis elitas, tokiam nerimui sumažinti, ima kurti naujus įtikinamus naratyvus, kad neutralizuotų svetimo keliamus iššūkius⁶⁵.

Ontologinis saugumas ir ES - ar ES gali būti ontologinio saugumo tiekėja?

Ontologinio saugumo teorija atsiradusi psichologijos ir išplėsta sociologijos mokslų tyrimuose tik vėliau pradėta taikyti tarptautinių santykių studijose. Plečiant šią teoriją pereita nuo individualaus lygmens į valstybinį. B. Steele pripažįsta, kad ontologinio saugumo koncepcijos taikymas tarptautinių santykių moksluose yra šiek tiek prieštaringas žingsnis, atnešantis „analizės lygių problemą“⁶⁶: vieni autoriai ontologinio saugumo subjektu traktuoja tokius kolektyvinius veikėjus kaip valstybės, kiti – aljansus, viršvalstybines organizacijas ar biurokratijas. Dar kiti

---

⁶¹ Ten pat.

⁶² Ten pat.

⁶³ Barry Buzan, Jeep de Wilde ir Ole Weaver, „Security: A New Framework for Analysis“, 1998, cituota iš Agnius Staniulis „Europos Sąjungos išorinių sienų saugumizavimo praktikos – FRONTEX atvejo analizė“, VU TSPMI Magistro darbas, 2016. <<file:///D:/User/Downloads/35471250.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 20].

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Elisabeth Johansson-Nogues.

⁶⁶ Brent J. Steele, „Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR state“.

mokslininkai, nors ir sutaria, kad kolektyvai teikia individualaus ontologinio saugumo pagrindą, asmenį laiko pagrindiniu analizės vienetu, motyvuojant tuo, kad individas yra vienintelis veikėjas, kuris siekia ontologinio saugumo, todėl jam turėtų būti skiriama analizė⁶⁷. Galima pareikšti prieštaravimus, kad ES būtų laikoma nuoseklia, kolektyvine veikėja, kuriai būtų galima atlikti ontologinę saugumo analizę. Tačiau tokia kritika atremiama argumentu, kad ne tik atskiriems individams, bet ir kolektyvams, tokiems kaip valstybės ar tarptautinės organizacijos ontologinis saugumo siekis yra pastovus. J. Mitzen teigia, kad asmenys prisiriša prie nacionalinių grupių identitetų, todėl yra motyvuoti išsaugoti savo kolektyvinę tapatybę⁶⁸. B. McSweeney taip pat siūlo „valstybę ir kitus kolektyvus laikyti ontologinio saugumo veikėjais“, nes dažnai jų veiksmams taikoma ta pati loginė ir sociologinė analizė kaip ir asmenų ar kitų kolektyvų veiklai⁶⁹. Taip pat valstybės ir tarptautinės organizacijos yra socialiniai veikėjai ir turi ne tik išgyvenimo, bet ir kitų poreikių – būtent ontologinio saugumo siekį. Teigiama, kad ontologinis saugumas yra ypač perspektyvus požiūris tiriant ES – ES institucionalizacijos, tapatybės konstrukcijų ir (ne)saugumo ryšį⁷⁰. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, ontologinio saugumo teorija pritaikoma šiame darbe tiriant ES motyvus priimti ETP, remiantis ontologinio saugumo prielaidomis. Prieš tai apžvelgiama keletą darbų, kuriuose tiriama ES kaip ontologinio saugumo subjektas.

ES ir ontologinio saugumo teorija – literatūros apžvalga

Pastarąjį dešimtmetį parašyta nemažai mokslinių darbų, tiriančių ES užsienio politiką iš ontologinio saugumo perspektyvos. Dauguma jų susiję su Europos kaimynystės politika (toliau – EKP). Teigiama, kad per pastarąjį dešimtmetį ES kaimynystė tapo mažiau stabili ir tai turėjo įtakos ne tik atsiradusiam fiziniam ES nesaugumo jausmui, bet ir vidinės ES dinamikos destabilizavimui, kuris paskatino abejones dėl pamatinių ES vertybių bei ilgus metus vyravusio ES integracijos naratyvo tinkamumo. Visa tai sukėlė ontologinio nesaugumo jausmą ES. Daroma prielaida, kad nors 2016 m. ESVS ir 2015 m. EKP apžvalga EKP srities stabilizavimą įvardijo vienu iš pagrindinių prioritetų, siekiant sušvelninti kilusias krizes ES kaimynystėje, toks būdas pasirinktas siekiant

---

⁶⁷ Filip Ejodus, „Conflict, Peace and Ontological Security“.

⁶⁸ Jennifer Mitzen.

⁶⁹ Bill McSweeney, „Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations“, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

⁷⁰ Catarina Kinnvall, Ian Manners, Jennifer Mitzen, „Introduction to 2018 special issue of European Security: „ontological (in)security in the European Union“, *European Security*, 2018.

<<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2018.1497977?src=recsys>> [Žiūrėta 2021 05 01].

sumažinti ir ES vidaus pažeidžiamumą, kuris kelia grėsmę ES ontologiniam saugumui⁷¹. Autoriai tiria, kaip nesaugumas ES ir EKP srityje daro įtaką ES santykiams su kitomis kaimynėmis ir ES - savęs identifikavimui. Teigiama, kad ES, norėdama neutralizuoti suvokiamą Kito grėsmę politinėje bendruomenėje, ėmėsi naujo naratyvo apie save – pasakojimo apie ES kaip pažeidžiamos veikėjos, kuriai reikalinga kaimyninių valstybių pagalba⁷². Šis naujas naratyvas įvardijamas kaip pirmas žingsnis traumų sukeliama ontologinio nerimo mažinimo procese. Teigiama, kad ontologiškai saugūs veikėjai, susidūrę su netikrumu, keliančiu jiems grėsmę, sugeba įveikti juos kitaip nei ontologiškai nesaugūs veikėjai. Jei politinė bendruomenė aiškiai suvokia ir tiki savo bendruomenės laiko ir erdvės padėtimi, jos reakcija į nesaugumą nebus matoma⁷³. Priešingai, ontologiškai nesaugūs veikėjai reaguos į keliamas grėsmes, norėdamas jas įveikti, tokiu būdu apsaugojant save. Dažniausiai ontologiškai nesaugios bendruomenės priimamos priemonės kovoti su grėsmėmis – tai tarp savęs ir Kito skirtumų saugumizacija ar alternatyvių naratyvų apie save kūrimas, siekiant nustatyti naujas rutinas ir atkurti bendrą politinės bendruomenės emocinį jausmą.

Panašiai EKP iš ontologinės saugumo perspektyvos tiria ir Christopher S. Browning⁷⁴. Autorius teigia, kad nors ES teigia atmetanti įtakos sferų idėją ir būtinybę vykdyti išskirtinę kaimyninių erdvių kontrolę, bet iš tiesų jos siekis – įtvirtinti savo normines vertybes už savo sienų bei paveikti partnerių europietiško bei priklausymo jausmus. Teigiama, kad ES iš esmės yra geopolitinė veikėja, EKP parodanti geopolitinę viziją, kaip erdvė už jos sienų turėtų būti sutvarkyta pagal jos normines nuostatas. Ši vizija grindžiama kitoniškumo ir grėsmės hierarchijomis. EKP sukurta priklausomybė nuo sąlygiškumo ir bandymai sukurti tam tikrą jai palankių valstybių ratą, skatinant partnerius perimti ES normas ir praktiką, turėjo įtakos tam, kaip EKP konceptualizuoja ir erdvina saugumą – grėsmių ir saugumo įvardijimas priklauso nuo to, kiek partneriai nori tapti panašūs į ES⁷⁵. Tai siejasi su ES taikomu naratyvu – pasaulis už ES sienų yra chaoso ir rizikų pasaulis, o ES yra saugi ir „namus“ atspindinti, priešinga netvarkai ir chaosui už jos ribų, erdvė. Kaip pabrėžiama ontologinėje saugumo literatūroje, „namų“ idėja yra psichologiškai galinga, nes namai siūlo „pastovumo vietos socialinėje ir materialioje aplinkoje pažadą ... saugią bazę, ant kurios

---

⁷¹ Ten pat.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“.

⁷⁵ Ten pat.

konstruojama tapatybė⁷⁶. Tapatybė, paremta namų metaforos vaizdavimu, dažniausia supriešinama su potencialiai pavojinga erdve už jos ribų.

Ontologinio saugumo siekimas – tai siekis mažinti netikrumą, aplinkai įvedant sau pažįstamą tvarką⁷⁷. Christopher S. Browning šią prielaidą patvirtina teigdamas, kad ES siekia rutinizuoti savo tapatybės sampratą – tokia tvarka tampa performatyviu ontologinio saugumo jausmu⁷⁸. EKP atveju, veiksmų rutinizavimu autorius įvardija tam tikrų politikos mechanizmų, pavyzdžiui sąlygiškumo, standartinių veiklos procedūrų ir deklaratyvių veiklos rūšių įprasminimą. Autorius teigia, kad jei biografiniai pasakojimai apie tapatybę ir rutinos sėkmingas palaikymas sukuria tvarkos ir darnos jausmą, veikėjas turi tvirtą veiksmų pagrindą ir stengsis palaikyti šiuos dalykus. Priešingai, kai biografiniai pasakojimai apie tapatybę destabilizuojasi arba užmezgami tarpusavio santykiai nutrūksta, gali padidėti ontologinis nerimas dėl padėties ir tapatybės nepastovumo⁷⁹. Susidūrę su tokiu ontologiniu nesaugumu, veikėjai dažniausiai siekia dar kartą užtikrinti tvarkos ir stabilumo pojūtį patvirtindami nusistovėjusį supratimą apie save ir įprastas rutinas arba pritardami naujiems diskursams, tuo metu laikomiems labiau tinkamais esamai situacijai. Visa tai autorius pritaiko tirdamas ES EKP, teigdamas, kad EKP geopolitinę tvarką, kuri paskutiniu metu tapo ES ontologinio nerimo šaltiniu, lemia pagrindiniai impulsai, keliantys ES poreikį išlaikyti stabilų savo tapatybės ir darnos jausmą santykiuose su kitais.

Situacijose, kai įprasti naratyvai ir tvarka tampa ginčytini, ontologinė saugumo teorija numato, kad veikėjai stengsis patvirtinti tvarkos ir stabilumo jausmą, taigi ir ontologinį saugumą. Tai gali būti padaryta dar kartą patvirtinant nusistovėjusius naratyvus apie save, rutiną ar praktiką. Tačiau gali būti kuriami ir nauji naratyvai ar pereinant prie anksčiau vyravusių koncepcijų, kurios suteiktų norimą tvarkos ir savo tapatybės stabilumo jausmą. Dar daugiau, ontologinio saugumo tyrimai parodė, kad susidūrę su ontologiniu nerimu, veikėjai neretai užsiima saugumizavimo praktika, nustatydami baimės objektus, prieš kuriuos galima imtis kovos priemonių⁸⁰. Tokiu būdu nukreipiamas dėmesys nuo nerimą keliančio tapatybės nestabilumo. Taigi, ontologinis ir fizinis saugumas gali supanašėti – kartais neišvengiama, kad rutina, apibūdinanti valstybės identitetą,

---

⁷⁶ Katarina Kinnwall, „Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security“, *Political Psychology*, 25, 5, 2004, cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0962629816302967>> [Žiūrėta 2021 04 11].

⁷⁷ Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“, *European Journal of International Relations*, 12, 3, 2006. <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066106067346>> [Žiūrėta 2021 04 11].

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Ten pat.

apibrėžiama kaip karo poreikis ir šiuo aspektu panašėja į tradicinį saugumą⁸¹. Net ir žalingi valstybių ar organizacijų tarpusavio santykiai gali suteikti ontologinį saugumą, o tai reiškia, kad valstybės gali prisirišti prie konfliktų⁸². Valstybės, tokiu atveju, gali teikti pirmenybę vykstančiam tam tikram konfliktui, nes jis naudingas tapatybės poreikiams patenkinti, net jei konfliktas kelia fizinę grėsmę.

Ontologinio saugumo teorijos kritika

Tarptautinių santykių tyrimuose naudojama ontologinio saugumo perspektyva, tiksliau keliamos prielaidos, susijusios su ontologinio saugumo siekimu, kai kurių autorių vertinamos gana kritiškai. Teigiama, kad naudojant šią koncepciją per daug orientuojamasi į su tapatybe ir stabilumu susijusius klausimus.⁸³ Daugumoje darbų remiamasi prielaida, kad veikėjai teikia pirmenybę stabilumui, kadangi pokytis kelia nerimą, todėl geriausia jo vengti. Remiamasi prielaida, kad veikėjai, siekdami ontologinio saugumo, linkę iš naujo patvirtinti nusistovėjusius modelius, rutiną ir savo tapatybę, o ne priimti pokyčius. Daugelyje darbų veikėjo tapatybės transformacija vertinama kaip grėsmė ontologiniam saugumui, sukianti nepagrįstą stresą, netikrumą ir nerimą. Saugumizacija įvardijama kaip priemonė, kurios pagalba išsaugojama tapatybė ir sumažinamas ontologinis nesaugumo jausmas. Visa tai sukelia problemišką asociaciją, nes saugumizacija matoma kaip stiprinanti tapatybės stabilumą, taigi ir ontologinį saugumą, tuo tarpu desaugumizacijos procesai laikomi iš esmės destabilizuojančiais⁸⁴. Taip pat, daugelio autorių daroma prielaida – ypač išryškėjusi analizėse apie įvairias dabartines smurto formas, pavyzdžiui, susijusias su migracija – ontologinio stabilumo neretai siekiama fizinio saugumo sąskaita. Diskusijose dėl tapatybės lengvai pereinama prie smurto ir fizinio saugumo klausimų, taigi kyla rizika, kad šis metodas, bent jau netiesiogiai, gali pateikti normatyvinį smurto pagrindimą⁸⁵. Christopher S. Browning ir Pertti Joenniemi kritikuoja šias prielaidas, siekdami pateikti kiek kitokią ontologinio saugumo interpretaciją. Siūloma vertinti tapatybę ne kaip esminį ontologinio saugumo elementą, bet kaip vieną iš svarbių elementų, siekiant ontologinio saugumo. Jie teigia, kad ontologinis saugumas yra ne tik stabilumo, bet ir prisitaikymo – atvirumo pokyčiams ir sugebėjimo įveikti pokyčius – klausimas. Jie teigia, kad ne tik stabilumas, bet ir lankstumas bei gebėjimas prisitaikyti turi būti vertinami ontologinio saugumo perspektyvoje,

---

⁸¹ Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“

⁸² Ten pat.

⁸³ Christopher S. Browning, Pertti Joenniemi, „Ontological Security, Self-Articulation and the Securitization of Identity“, 2013. <<http://wrap.warwick.ac.uk/76017/3/WRAP-ontological-security-self-articulation-securitization-identity-Browning-2017.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 15].

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Ten pat.

kadangi tai yra gebėjimai, glaudžiai susiję su savigarbos ir pasitikėjimo savimi jausmais. Jie teigia, kad tapatybė nėra stabili, ji yra kintanti, taigi prielaida, kad saugumizacija gali sukurti tapatybės stabilumą yra klaidinga. Autoriai siūlo tirti ontologinį saugumą koncentruojantis labiau į refleksyvumą tapatybės atžvilgiu. Ontologinis saugumas, jų teigimu, turėtų būti suprantamas ne kaip tapatybės klausimas, o veikiau kaip veikėjo gebėjimas įveikti netikrumą ir pokyčius – tai gali apimti naratyvo apie tapatybę plėtojimą, keitimą ar net perėjimą prie visiškai naujo pasakojimo apie tapatybę. Autoriai teigia, kad beveik visuose darbuose, tiriančiuose tarptautinius santykius iš ontologinės saugumo perspektyvos, klausiama kaip sukonstruota tapatybė motyvuoja veikėjo veiksmus, o tai savo ruožtu apriboja analizę iki atvejų, kai veikėjų tapatybės yra tapusios akivaizdžiomis, daugiausia hegemoniškomis. Jie teigia, kad ontologinis saugumas reikalauja ne tik refleksinio gebėjimo pritaikyti tapatybę kasdienėse ir naujose situacijose, bet ir tikslingo bei prasmingo bendravimo su Kitais⁸⁶. Autoriai siūlo kelti klausimus: kaip veikėjai susiejami su tam tikromis tapatybėmis ir kodėl jie pasirenka formuoti būtent tokius tapatybės teiginius⁸⁷.

Ontologinio saugumo teorija yra ganėtinai nauja tarptautinių santykių moksluose ir tam tikros sąvokos vis dar nėra aiškiai apibrėžtos. Vis dar diskutuojama kas yra ontologinio saugumo subjektas – asmuo, valstybė ar gali būti ir tarptautinė organizacija. Panašiai lieka neaiški ir rutinos samprata. Ontologinio saugumo teorijos prielaida – veikėjai imasi rutinizacijos dėl ontologinio saugumo priežasčių. Tiriant asmenį, kaip ontologinio saugumo subjektą, nesunku identifikuoti rutinos reikšmę, tačiau kalbant apie valstybes ar tarptautines organizacijas, kaip ontologinio saugumo subjektus, rutinos aiškaus apibrėžimo šios teorijos diskusijose kol kas nėra. Nors naudojama prielaida, kad rutinos atsiradimas yra svarbus veikėjo – asmens, valstybės ar tarptautinės organizacijos – ontologinio saugumo užtikrinimui, sukuriant nuspėjamumą ir suteikiant pasitikėjimo jausmą, tačiau teorijoje nėra jokių nuorodų, kiek laiko valstybė ar tarptautinė organizacija turi laikytis tam tikros politikos, kad ji taptų rutina.

Kodėl ontologinio saugumo teorija? Jos vieta tarp kitų teorijų

Ontologinio saugumo teoriją taikantys mokslininkai remiasi prielaida, kad valstybės siekia ne tik fizinio, bet ir ontologinio saugumo – savo, kaip valstybės, identiteto saugumo jausmo. Tuo ši teorija išsiskiria nuo realistų – valstybės yra suinteresuotos ne tik fiziniu išlikimu, bet ir savo

---

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Ten pat.

tapatybės tęstinumu. Tiesa, ontologinio saugumo teorijoje teigiama, kad šis suinteresuotumas tapatybės tęstinumu gali prieštarauti fizinio saugumo interesui, tačiau būtent dėl tapatybės tęstinumo svarbos valstybės gali rizikuoti fiziniu saugumu. Ontologinio saugumo teorija siekia paaiškinti valstybių iracionalų elgesį, pavyzdžiui, teikiant humanitarinę pagalbą, nors tai joms kainuoja, ir tokio elgesio motyvus. Tradiciškai konstruktyvistai tokį valstybių elgesį aiškintų sutelkdami dėmesį į drausminančių diskursų galią ir tarptautinių institucijų vaidmenį, tuo tarpu ontologinio saugumo teorija prideda racionalų komponentą prie konstruktyvistinio moralinio valstybių elgesio aprašymo – teigiama, kad valstybės atlieka tokius veiksmus, nes tai padeda išlaikyti savo tapatybę, tokiu būdu patenkinami ontologiniai saugumo poreikiai⁸⁸.

Kita svarbi ontologinio saugumo teorijos prielaida – krizės gali sukelti iššūkių valstybės biografiam pasakojimui, kartu ir identitetui, kadangi įprastos tvarkos sutrikdymas gali sukelti abejonių dėl įtvirtintų naratyvų. Toks sutrikdymas, kaip teigiama ontologinio saugumo teorijoje, gali sukelti ontologinį nerimą. Taigi ontologinio saugumo teorijoje daug dėmesio skiriama krizių svarbai, taip pat rutinos ir naratyvų reikšmei reakcijoje į krizes. Kadangi šiame darbe bandoma atsakyti į klausimą kodėl ES priėmė ETP, kuri kelia iššūkių ilgai vyravusiam ES savęs suvokimui ir naratyvui kaip anti-geopolitinės, taikos organizacijos, o šiam procesui paaiškinti svarbus krizių, apėmusių ES, kontekstas. Ontologinė saugumo teorija skiriasi nuo kitų, pavyzdžiui konstruktyvistinės teorijos, atsižvelgdama į krizių reikšmingumą, tokiu būdu ši teorija papildo kitas tarptautinių santykių teorijas. Teigiama, kad ontologinis saugumas yra perspektyvus požiūris tiriant ES – ES institucionalizacijos, tapatybės konstrukcijų ir (ne)saugumo ryšį⁸⁹.

---

⁸⁸ Laure Schelenz, „Ontological Security – What’s Behind this New Theory Trending in IR?“, Sicherheits politik-blog, <<https://www.sicherheitspolitik-blog.de/2017/08/28/ontological-security-whats-behind-this-new-theory-trending-in-ir/>> [Žiūrėta 2021 05 02].

⁸⁹ Catarina Kinnvall, Ian Manners, Jennifer Mitzen, „Introduction to 2018 special issue of European Security: „ontological (in)security in the European Union“.

ES Saugumo strategijos ir Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijos palyginimas iš ontologinės saugumo perspektyvos

„This strategy, this collective vision, can also help Union to re-discover its identity, its soul”

Federica Mogherini⁹⁰

ES saugumo strategijos gali būti suprantamos kaip Sąjungos paskelbtos „autobiografijos“ naratyvai, kurie apibūdina ES, kaip tam tikro pobūdžio saugumo veikėjos, su konkrečiais savasties įsipareigojimais pasaulyje, sampratą⁹¹. Ontologinio saugumo teorijoje teigiama, kad tokie naratyvai yra būtini valstybės identitetui, nes jie pateisina veiksmus ir įprasmina veikėjo elgesį. Šiame darbe teigiama, kad naratyvai užima ypatingą vietą ES identiteto kūrimo ir išlaikymo procese, siekiant ontologinio saugumo, todėl lyginant dvi ES saugumo strategijas, tikimasi pamatyti kaip ES (per)formulavo savo tapatybės, kaip saugumo tiekėjos, sampratą.

Lyginant 2003 m. ES saugumo strategiją (toliau – ESS) su 2016 m. Visuotinė ES užsienio ir saugumo politikos strategija (toliau – ESVS) matoma, kad abiejose strategijose svarbią vietą užima pasakojimas apie ES kaip saugumo veikėjos tapatybę⁹². ESS ES matoma kaip „pasaulinio lygio dalyvė, <...> dėl vis didesnio Europos interesų bendrumo ir ES savitarpio solidarumo Europos Sąjunga vis labiau pasitikima ir jos veiksmingumas yra pripažįstamas“⁹³, tuo tarpu ESVS teigiama, kad „nestabiliam pasauliui reikia labiau pasitikinčios ir atsakingos Europos Sąjungos, jam reikia į išorę orientuotos bei perspektyvios Europos užsienio ir saugumo politikos. <...> mūsų užsienio ir saugumo politika turi būti valdomas visuotinis spaudimas ir atsižvelgiama į vietos dinamiką, ji turi būti pajėgi įveikti supervalstybes ir vis stiprėjančią tapatybės susiskaldymą“⁹⁴. 2003 m. Saugumo strategijoje neabejojama ES tapatybe, kaip saugumo teikėja, tuo tarpu 2016 m. ESVS minima, kad ES tapatybei yra iškilusi grėsmė. Tarp šių dviejų ES saugumo strategijų, kurias skiria kiek daugiau nei dešimtmetis, matomas ryškus aplinkos, tiek ES viduje, tiek už jos sienų, vaizdavimo naratyvų skirtumas. 2003 m. ESS skelbia, kad „Europa niekada nebuvo tokia klestinti, saugi ir laisva, kokia ji yra šiandien. 20-ojo amžiaus pirmoje pusėje vykusį smurtą pakeitė Europos istorijoje precedento

---

⁹⁰ Federica Mogherini kalba, „2016 EUISS Annual Conference – towards and EU Global Strategy: the Final Stage“, 2016. <<https://www.iss.europa.eu/content/2016-euiss-annual-conference-%E2%80%93-towards-eu-global-strategy-final-stage>> [Žiūrėta 2021 04 27].

⁹¹ Maria Mälksoo, „From the ESS to the EU Global Strategy: external policy, internal purpose“, *Contemporary Security Policy*, 37, 3, 2016. <<http://dx.doi.org/10.1080/13523260.2016.1238245>> [Žiūrėta 2021 04 27].

⁹² Loretta C. Sălăjan, „Ontological Security and the European Union Global Strategy“, *Journal of Political Sciences*, 58, 2018. <<https://www.cceol.com/search/article-detail?id=729243>> [Žiūrėta 2021 04 21].

⁹³ Europos Sąjungos Taryba, „Europos Saugumo Strategija - Saugi Europa Geresniame Pasaulyje“.

⁹⁴ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“, 2016. <https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_lt_.pdf> [Žiūrėta 2021 03 15].

neturintis taikos ir stabilumo laikotarpis. <...> Suvienyto ir taikos žemyno vizija virsta realybe⁹⁵, tuo tarpu 2016 m. ESVS skelbia, kad ES „mūsų didelis regionas pasidarė ne toks stabilus ir mažiau saugus. <...> gyvename egzistencinės krizės laikais, tiek Europos Sąjungoje, tiek už jos ribų. Mūsų Sąjungai iškilo pavojus. Abejojama mūsų Europos projektu, užtikrinusiu beprecedentę taiką, gerovę ir demokratiją“⁹⁶. ESVS aiškiai matomas krizės ES viduje ir už jos ribų naratyvas, kuris, kaip teigiama pačioje strategijoje, kelia grėsmę ne tik ES piliečių fiziniam saugumui, bet ir ES tapatybei, ES kelis dešimtmečius kurtai tvarkai bei ES biografiniam naratyvui. Kritinės situacijos kelia grėsmę veikėjo, šiuo atveju, ES, tapatybei, kartu ir ontologiniam saugumui⁹⁷. ESVS teigiama, kad „ES visuotinė strategija prasideda nuo namų. Pastaruosius kelis dešimtmečius mūsų Sąjungoje piliečiams buvo užtikrintas beprecedentis saugumas, demokratija ir klestėjimas. Ateityje toliau remsimės šiais laimėjimais. Tačiau šiandien mūsų žmonėms ir teritorijai pavojų kelia terorizmas, hibridinės grėsmės, klimato kaita, ekonominis nestabilumas ir energijos tiekimo nepatikimumas. Europos vertybėms ir Europos gyvenimo būdui iššūkį meta baimės politika. Norint išsaugoti ir plėtoti tai, ką pasiekėme iki šiol, reikia esminių pokyčių“⁹⁸. Tuo tarpu ESS skelbė, kad „Šiuo metu mažai tikėtina, kad įvyktų didelio masto agresija prieš valstybes nares. <...> Masinio naikinimo ginklų platinimas kelia potencialiai didžiausią grėsmę mūsų saugumui“⁹⁹. Taigi ESVS aprašomas grėsmių sąrašas gerokai išsiplėtė, atsirado nauja sąvoka – „hibridinės grėsmės“, kurioms kviečiama pasiruošti imantis priemonių. Hibridinis karas rodo galimų nenumatytų atvejų gausą, kuris gali sukelti nerimą dėl nesugebėjimo išlikti savimi ir toliau veikti. Bandymai parengti drąsius institucinius atsakus į hibridines grėsmes, visų pirma skatinant atsparumą kaip institucinį atitikmenį ontologiniam saugumo jausmui, žymi „karo sugrįžimą“ ES saugumo kontekste¹⁰⁰. Nors karas ir toliau normatyviai nepriimtinas ir šis žodis abiejose strategijose neminimas, tačiau diskusija apie konkrečią praktiką, kaip kovoti su įvairiomis grėsmėmis tapo norma ir institucinių atsakų į hibridinį karą ir kitas grėsmes kūrimas tampa „baimės valdymo“ pratybomis¹⁰¹. Taip pat tarp šių dviejų strategijų matomas požiūris į Rusiją, kaip grėsmę, pasikeitimas. ESS teigiama, kad „turėtume toliau dirbti siekdami glaudesnių santykių su Rusija, kurie yra vienas svarbiausių mūsų saugumo ir klestėjimo veiksmų. Pagarba

---

⁹⁵ Ten pat.

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Loretta C. Sălăjan.

⁹⁸ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Maria Malksoo, „Countering hybrid warfare as ontological security management: the emerging practices of the EU and NATO“, *European Security*, 27, 2018. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2018.1497984>> [Žiūrėta 2021 04 01].

¹⁰¹ Ten pat.

bendroms vertybėms paspartins pažangą siekiant strateginės partnerystės“¹⁰². ESVS Rusija tiesiogiai neįvardijama kaip grėsmė, tačiau pripažįstama, kad „santykių su Rusija valdymas yra vienas iš strateginių uždavinių“, teigiama, kad „esminiai ES ir Rusijos santykių pokyčiai galimi su sąlyga, kad bus visapusiškai laikomasi tarptautinės teisės ir principų, kuriais grindžiama Europos saugumo tvarka“¹⁰³. Sugrįžtama prie aiškaus grėsmių įvardijimo ir priemonių grėsmėms nustatymo. Kelis kartus 2016 m. Strategijoje naudotas ES kaip „namų“ apibūdinimas akcentuojamas ontologinio saugumo literatūroje. Teigiama, kad „namų“ idėja yra psichologiškai galinga, nes namai siūlo „pastovumo vietos socialinėje ir materialioje aplinkoje pažadą ... saugią bazę, ant kurios konstruojama tapatybė“¹⁰⁴. Tapatybė, paremta namų metaforos vaizdavimu, dažniausia supriešinama su potencialiai pavojinga erdve už jos ribų. Tai siejasi su ES taikomu naratyvu ESVS – ES vaizduojama kaip galima stabilumo ir tvarkos erdvė, sietina su „namų“ metafora, tačiau saugumo, stabilumo ir tvarkos jausmas mažėja tolstant nuo jos sienų.

Ontologinio saugumo teorijoje teigiama, kad ryšys tarp veikėjo vizijų ir ontologinio saugumo jausmo yra svarbus, nes iššūkiai pirmajam gali sukelti didelį veikėjo nerimą dėl antrojo. Nerimą į kurį veikėjas ieško būdų atsakyti. Ontologinis saugumas reikalauja, kad veikėjas sugebėtų sukurti ir palaikyti tvarkos ir stabilumo jausmą savo svarbiausios aplinkos atžvilgiu. ESVS teigiama, kad „gyvename pasaulyje, kuriam būdingas nuspėjamas nenuspėjamumas. Todėl pasirūpinsime priemonėmis, kad galėtume greičiau ir lanksčiau reaguoti į nežinomybę ateityje. Kad Sąjunga galėtų geriau reaguoti reikia pokyčių. Mums jie reikalingi diplomatijos, BSGP ir vystymosi srityse, taip pat investuojant į žinių bazę, kuria grindžiami mūsų išorės veiksmai.“¹⁰⁵. Nors pasaulis už ES ribų vaizduojamas kaip grėsmių pasaulis, teigiama, kad jam „būdingas nuspėjamas nenuspėjamumas“. Ontologinio saugumo požiūriu, nenuspėjamumas tampa būtent tuo, kuo galime pasitikėti. Sukuriamas įvaizdis, kad ES kamuojamos krizės – tai jai pačiai „nuspėjamas nenuspėjamumas“, kuriam ES yra pasirengusi atsakyti. ESVS pateikiamos priemonės, kaip apsisaugoti nuo grėsmių – „Vis dėlto, atsižvelgiant į kintančią padėtį, nebepakanka to, kad Europa naudotųsi tik civiline galia“, „Strategijoje puoselėjamas Europos Sąjungos strateginės autonomijos plataus užmojo tikslas, tai būtina propaguoti bendrus mūsų piliečių interesus, mūsų principus ir vertybes“, „turi būti pajėgi įveikti supervalstybes

---

¹⁰² Europos Sąjungos Taryba, „Europos Saugumo Strategija - Saugi Europa Geresniame Pasaulyje“.

¹⁰³ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

¹⁰⁴ Katarina Kinnwall, „Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security“, *Political Psychology*, 25, 5, 2004, cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0962629816302967>> [žiūrėta 2021 04 11].

¹⁰⁵ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

ir vis stiprėjantį tapatybės susiskaldymą“, „privalome prisiimti didesnę atsakomybę už savo saugumą. <...> Nors egzistuoja NATO, <...> europiečiai turi būti geriau apsirūpinę, apmokyti ir organizuoti, kad galėtų reikšmingai prisidėti prie tokių kolektyvinių pastangų, o prireikus taip pat veikti autonomiškai“¹⁰⁶. Tuo tarpu ESS ES save matė kaip „pasaulinio lygio dalyvę“, tačiau teigiama, kad „turime mąstyti pasaulio, o veikti – vietos mastu“, manoma, kad „transatlantiniai santykiai yra nepaprastai svarbūs. Veikdamos kartu, Europos Sąjunga ir Jungtinės Valstijos gali būti sunkiai įveikiama jėga, padedanti siekti gėrio pasaulyje“¹⁰⁷. ESVS buvo pasiūlyta labiau praktiška ES tarptautinio vaidmens vizija – pereiti nuo demokratijos skatinimo prie **atsparumo** grėsmėms už ES sienų ugdymui. ESVS pereinama nuo stabilumo ir demokratijos principų skatinimo prie atsparumo sąvokos, apibrėžtos kaip „valstybių ir visuomenių gebėjimas reformuotis, taip atlaikant ir atsigaunant nuo vidinių ir išorinių krizių“¹⁰⁸. ESS ši sąvoka nebuvo pavartota nei karto, tuo tarpu ESVS net 40 kartų pavartota atsparumo sąvoka vėliau pradėta intensyviai naudoti ir kituose ES dokumentuose, taip pat ir diskusijose dėl ETP priėmimo. Šiuo saugumo literatūroje vartojamu terminu apibūdinamas pajėgumas reaguoti į ištikusią krizę. Naudojama atsparumo sąvoka svarbi naujame ES diskurse, kadangi ja siekiama įtvirtinti ES kaip saugumo teikėjos tapatumą, tačiau tuo pat metu pripažįstama, kad krizės tęsis ir toliau. Tokiame sudėtingame saugumo kontekste ES politikos formuotojams atsparumo sąvoka buvo puikus vidurys tarp pernelyg ambicingo liberalios taikos kūrimo ir nepakankamai ambicingo stabilumo sąvokos tikslo, kadangi atsparumo sąvokos pagalba nukreipiamas dėmesys į turimus išteklius bei praktiką ir yra pakankamai dviprasmiškas, kad būtų priimtinas visiems¹⁰⁹. Atsparumas, kai kurių autorių nuomone, vertinamas kaip visuotinė koncepcija, kuri kviečia tarptautines organizacijas kurti naujas mąstymo idėjas ir suteikia pagrindą įsitraukimui¹¹⁰. Wolfgang Wagner ir Rosanne Anholt atliktame tyrime apie atsparumo sąvokos naudojimo reikšmę ESVS teigia, kad tuo metu Europos strateginė bendruomenė nesiryžo priimti „stabilumo“ kaip naujo pagrindinio tikslo, pakeičiančio liberalų taikos kūrimą. Jie pateikia pasisakymą pašnekovo, prisidėjusio prie ESVS kūrimo, kuris teigė, kad „stabilumas būtų taikomas ir tokiai diktatūrai kaip Baltarusija, o mes to nenorime. „Stabilumas“ reikštų post-normatyvinę užsienio ir saugumo politiką ir taip nutrauktų Europos, kaip normatyvinės galios idėją, kuri orientuota į demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių sklaidą.“¹¹¹. Taigi atsparumo sąvoka pasirinkta kaip

---

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Europos Sąjungos Taryba, „Europos Saugumo Strategija - Saugi Europa Geresniame Pasaulyje“.

¹⁰⁸ Loretta C. Sălăjan.

¹⁰⁹ Wolfgang Wagner, Rosanne Anholt, „Resilience as the EU Global Strategy’s new leitmotif: pragmatic, problematic or promising?“, *Contemporary Security Policy*, 37, 2016. <<https://doi.org/10.1080/13523260.2016.1228034>> [žiūrėta 2021 04 27].

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ Ten pat.

vidurys, norint išlaikyti Europos, kaip normatyvinės galios idėją, bet kartu ir papildyti ES tapatybę naujomis reikšmėmis. Taip pat, atsparumo sąvokos augimas ir plitimas tarptautiniuose diskursuose apie krizių valdymą rodo gilius pokyčius, kaip suprantamos rizikos ir krizės – tai problemos, kurioms būdinga sudėtinga tarpusavio priklausomybė, geografinių, taip pat drausminių ribų peržengimas ir visiškas tiesioginių sprendimų nebuvimas. Tačiau tuo pat metu šis nuolatinis tarptautinės sistemos sutrikimas tampa nauju normalumu, o atsparumas tarsi suteikia naują pagrindą esančiam neapibrėžtumui¹¹². Nepaisant to, atsparumas nėra ilgalaikis ES ontologinio saugumo stiprinimo sprendimas. Ši koncepcija prisidėjo prie patikimesnio ES tapatybės naratyvo, kuris vaizduojamas ESVS, tačiau juo nesprendžiamos pagrindinės ES užsienio ir saugumo politikos problemos¹¹³. ES tapatybės, kaip saugumo teikėjos, pripažinimas labai priklauso nuo jos bendrų karinių pajėgumų plėtojimo. Kolektyvinė gynyba Europos lygiu arba ES strateginė autonomija ESVS buvo įvardyta kaip ambicija. ESVS pasiūlomos priemonės atsparumui įgyti - siūloma imtis didesnio strateginio autonomiškumo, remtis „**principiniu pragmatizmu**“. Tarptautinių santykių terminologijoje principiniu pragmatizmu apibūdinama *realpolitik* su europietiškomis savybėmis, jame nėra kalbama apie *Makiavelišką* versiją, kai tikslas pateisina priemones, tai gali būti apibūdinama grįžimu prie pirminio jausmo, atmetusio liberalų utopizmą, o ne liberalius idealus¹¹⁴.

Situacijose, kai iš esmės ginčijamasi nusistovėjusiais pasakojimais ir įprasta tvarka, ontologinė saugumo analizė numato, kad veikėjai būtinai stengsis patvirtinti tvarkos ir stabilumo jausmą, taigi ir ontologinį saugumą. Tai gali būti padaryta dar kartą patvirtinant nusistovėjusius pasakojimus apie save, rutiną ar praktiką. Tačiau tai taip pat gali būti padaryta priimant naujas ar pereinant prie ankstesnių koncepcijų, kurios, kaip manoma, suteikia norimą stabilumo ir savitikrumo jausmą. ESVS pateikiami pasiūlymai dėl naujo ES - savęs pasakojimo – ES norima parodyti, kaip galinčia būti labiau nepriklausoma nuo kitų tarptautinių santykių veikėjų, „stipresne“, „atsparesne“, „labiau pasitikinčia, „atsakinga“, „pajėgia“ prisidėti prie taikos ir saugumo mūsų regione ir visame pasaulyje“, „patikima, reaguojančia ir susieta Sąjunga“. Tačiau šis naujas tapatybės naratyvas, grindžiamas ES laikomu sėkmingu laikotarpiu, galbūt galima teigti „šlovės“¹¹⁵ laikotarpiu: „tvirtai laikydamiesi Sutartyse įtvirtintų vertybių ir remdamiesi daugybe savo privalumų bei istorinių laimėjimų, būsime vieningi kurdami stipresnę Sąjungą, atliekančią kolektyvinį vaidmenį pasaulyje“, „ES puoselės demokratijos savo šalyse atsparumą ir laikysis vertybių, kurios įkvėpė jos sukūrimą ir

---

¹¹² Ten pat.

¹¹³ Loretta C. Sălăjan.

¹¹⁴ Ten pat.

¹¹⁵ Katarina Kinnvall.

plėtojimą. Likti ištikimiems savo vertybėms yra ne tik teisės, bet ir etikos ir identiteto klausimas¹¹⁶. Catarina Kinnvall veikėjo ontologinį saugumą tiria bandydama paaiškinti kaip bendros praeities mitologijos – „pasirinktos šlovės“ ar „pasirinktos traumos“ – veikėjui gali suteikti komfortą ontologinio nesaugumo ir egzistencinio nerimo laikotarpiu¹¹⁷. Autorė teigia, kad pasirinktas naratyvas – šlovės ar traumos – dažnai naudojamas aiškinant naujus iššūkius, su kuriais susiduriama. Ji teigia, kad bandant atsekti grupės tapatybės sukonstruotą istoriją, siekiama išgauti ideologinę liniją ir pateikti tam tikrą planą būsimiems veiksams¹¹⁸. Anksčiau aprašytas ES tapatybės naratyvas performuluojamas, tačiau remiamasi Sąjungos sukonstruota istorija - vertybėmis, kurios įkvėpė Sąjungos sukūrimą ir plėtojimą. Iš ontologinės saugumo perspektyvos ESVS naratyvas rodo, kad ES tapatybę bandoma apibrėžti konkrečiame pasakojime, siekiant įvardyti ES patikimesne tarptautinių santykių žaidėja. Patikimumas ir pačioje ESVS apibrėžiamas kaip „esminis aspektas, siekiant atsakingai bendradarbiauti su pasauliu“¹¹⁹. Patikimumui pasiekti siūloma ES valstybėms narėms veikti vieningai, nes „ES patikimumas priklauso nuo mūsų vienybės“, „šiuo išbandymų laikotarpiu tvirta Sąjunga yra ta Sąjunga, kuri mąsto strategiškai, vadovaujasi bendra vizija ir veikia išvien“¹²⁰. Vienybės formavimas, siekiant išlaikyti ES piliečių tikėjimą nuolatiniu Sąjungos aktualumu, tapo pagrindine ESVS misija po solidarumo krizių dėl „Brexit“ ir migracijos antplūdžio bei fiskalinės euro zonos krizės¹²¹. Tai siejasi su ontologinio saugumo literatūroje akcentuojamu veikėjo siekiu išlaikyti biografinį tęstinumą, ieškant ontologinio saugumo.

Viena pagrindinių ontologinės saugumo teorijos prielaidų yra ta, kad visi veikėjai instinktyviai siekia biografinio tęstinumo, kad užtikrintų savo egzistavimo stabilumą bei kitų pasitikėjimą jais. ESVS įžanginiame Federicos Mogherini žodyje teigiama, kad „suabejota ne tik mūsų Sąjungos tikslu, bet ir jos buvimu“¹²². Akcentuojama, kad ES susiduria su egzistencine krize, tačiau tuo pat metu sakoma, kad „visų mano vizitų metu mūsų partneriai tikisi, kad Europos Sąjunga imsis pagrindinio vaidmens, be kita ko, užtikrins saugumą pasaulyje“¹²³. ES dažnai susiduria su kritika, kad nesugeba pakankamai reaguoti į iškilusias krizes, tad šis Federicos Mogherini perėjimas nuo ES egzistencinės krizės įvardijimo prie priminimo, kad iš ES tikimasi veiksmų, gali būti geru

---

¹¹⁶ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

¹¹⁷ Catarina Kinnvall.

¹¹⁸ Ten pat.

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat.

¹²¹ Maria Mälksoo, „From the ESS to the EU Global Strategy: external policy, internal purpose“

¹²² Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

¹²³ Ten pat.

ontologinės saugumo paieškos pavyzdžiu, kuris po minėto įžanginio žodžio matomas ir ESVS naratyve.

Lyginant ESS ir ESVS išreiškiamą požiūrį į karinius klausimus, matomas didelis skirtumas tarp šių saugumo strategijų. ESS, tarsi parengta pagal principą „neminėk karo“, vengiant aiškiai įvardyti reikalavimą naudoti jėgą, kviečiama „taikiai spręsti ginčus“, skleidžiama žinia, kad „suvienyto ir taikaus žemyno vizija virsta realybe“¹²⁴. ESS, kalbant apie priemones, kurios numatomos kovoje su grėsmėmis, matomas nuosaikesnis požiūris į konfliktų sprendimą - „mūsų pačių patirtis Europoje rodo, kad saugumo galima padidinti kuriant pasitikėjimo atmosferą ir taikant ginklų kontrolės režimus“¹²⁵. Tuo tarpu ESVS teigiama, kad „Europos Sąjunga, vadovaudamasi vertybėmis, kuriomis remiantis ji buvo įkurta, yra įsipareigojusi siekti pasaulinės tvarkos, <...>. Šis įsipareigojimas reiškia siekį esamą sistemą pakeisti, o ne tiesiog ją išsaugoti. <...> Skatinsime reformuoti pasaulinį valdymą, kuriuo būtų galima išspręsti šio XXI a. problemas. <...> mūsų užsienio ir saugumo politika turi būti valdomas visuotinis spaudimas ir atsižvelgiama į vietos dinamiką, ji turi būti pajėgi įveikti supervalstybes ir vis stiprėjančią tapatybės susiskaldymą. <...> svarbiausiai Europos saugumo tvarkos elementai yra valstybių suverenitetas, nepriklausomybė ir teritorinis vientisumas, sienų neliečiamumas ir ginčų sprendimas taikiu būdu. Šie principai taikomi visoms valstybėms, tiek ES viduje, tiek už jos ribų“¹²⁶. Lyginant šias dvi saugumo strategijas matomas ryškus ES požiūrio į savo, kaip saugumo aktorės, vaidmens pokytis. 2016 m. ESVS kviečia ES aktyviau įsitraukti į „pasaulinės tvarkos keitimą“, dalyvavimą įvairių konfliktų sprendimuose su kitomis supervalstybėmis. ESVS pateikiamos daug detalesnis grėsmių ES sąrašas bei kovos su grėsmėmis priemonės. Teigiama, kad „tam, kad valstybės narės galėtų įgyti ir išlaikyti šiuos pajėgumus, bendradarbiavimas gynybos srityje joms privalės tapti norma“¹²⁷. Kuriamos bendros rutinos, nustatytoms priemonėms įgyvendinti: „metinis suderintas peržiūros procesas ES lygmeniu siekiant aptarti valstybių narių karinių išlaidų planus galėtų padėti užtikrinti didesnę nuoseklumą gynybos planavimo ir pajėgumų plėtojimo srityse. <...> Valstybės narės bus nuolat skatinamos bendradarbiauti gynybos srityse. Reguliarus EGA nustatytų kriterijų vertinimas gali sudaryti pozityvų valstybių narių tarpusavio spaudimą“¹²⁸. Iš ontologinės saugumo perspektyvos šis procesas gali būti matomas kaip

---

¹²⁴ Europos Sąjungos Taryba, „Europos Saugumo Strategija - Saugi Europa Geresniame Pasaulyje“.

¹²⁵ Ten pat.

¹²⁶ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

¹²⁷ Ten pat.

¹²⁸ Ten pat.

grėsmių neutralizavimo institucionalizavimas atsirandantis kaip įprastinė strategija, skirta kovoti su „nuspėjamu nenuspėjamumu“, kaip įvardyta ir pačioje ESVS.

Strategijos yra svarbūs ES tapatybės pasakojimo šaltiniai. Lyginant ESS ir ESVS iš ontologinio saugumo perspektyvos matoma, kaip buvo performuluotos reikšmės apie ES, kaip saugumo teikėjos, tapatybę. Performulavimas atliko svarbų žingsnį, siekiant pakeisti nestabilios, susidūrusios su krizėmis viduje ir už jos ribų, daugelio mokslininkų įvardijamą naujuoju Šaltuoju karu, ES tapatybės naratyvą. Šis ES žingsnis rodo vykstančią ontologinio saugumo paiešką. Tapatybės pasakojimai buvo iš naujo apibrėžti, daugiausia siekiant įtraukti didelius pokyčius tarptautiniame saugumo kontekste. Prisiimtas siekis tapti vieninga, patikima, atsparia ir principingu pragmatiškumu paremta saugumo teikėja. Šis naujas ES tapatybės siekis paremtas sėkmingu – „pasirinktos šlovės“ – ES įkūrimo laikotarpiu, kuris užtikrino „beprecedentę taiką, gerovę ir demokratiją“. Taigi ES, siekiant ontologinio saugumo naujojo Šaltojo karo kontekste, per ESVS pateikė viziją, kuria siekiama atnaujinti ES, kaip saugumo teikėjos, tapatybę, pritaikant naujus naratyvus.

Ontologinio saugumo iššūkiai ir ETP – kaip atsakas į juos?

„Gyvename pasaulyje, kuriam būdingas nuspėjamas nenuspėjamumas. Todėl pasirūpinsime priemonėmis, kad galėtume greičiau ir lanksčiau reaguoti į nežinomybę ateityje“¹²⁹

2018 m. pasiūlytas ir 2020 m. gruodžio 18 d. priimtas naujas ES BSGP instrumentas – Europos taikos priemonė (ETP), kuria, kaip teigiama ES Tarybos išvadose, pagal ESVS numatytus tikslus, siekiama išsaugoti taiką, užkirsti kelią konfliktams ir stiprinti tarptautinį saugumą. Ši priemonė turėtų stiprinti šalių partnerių gebėjimą užkirsti kelią krizėms ir į jas reaguoti efektyviau bei prisidėti prie jų atsparumo, kad jos galėtų geriau apsaugoti savo gyventojus, taip pat remti regionines ir tarptautines organizacijas¹³⁰. ETP – nebiudžetinė priemonė, skirta finansuoti veiksmus saugumo ir gynybos srityje, pakeisianti Afrikos taikos priemonę bei *Athena* mechanizmą. ETP pagalba bus pertvarkomas pastarųjų 16 metų Afrikos regiono finansavimas, skirtas taikai ir saugumui.

---

¹²⁹ Ten pat.

¹³⁰ Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a Europe Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528, „Official Journal of the European Union“, 2021. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32021D0509&from=EN&fbclid=IwAR0GtN3cCJilfbMR1xNyOgtbckpaGkd-0WSrki3v8mW2YQYf-QwUz4aUso>> [Žiūrėta 2021 03 24].

Iki šiol ES daugiausia lėšų skyrė taikai ir saugumui per Afrikos Sąjungos struktūras, tačiau numatyta, kad naujoji ETP suteiks ES galimybę tiesiogiai mokėti už nacionalines ir subregionines karines iniciatyvas¹³¹. 2021 – 2027 m. numatyti 5 mlrd. EUR šios priemonės biudžetui, kuris neįtrauktas į ES daugiametę finansinę programą ir bus finansuojamas iš valstybių narių įnašų, apskaičiuojant pagal Bendras nacionalines pajamas. ETP - nebiudžetinė priemonė, kadangi pagal ES Sutarties 41 straipsnio 2 dalį draudžiama naudoti ES biudžetą išlaidoms, susijusioms su operacijomis, turinčiomis karinių ar gynybos aspektų. Šia priemone, pirmą kartą ES istorijoje, numatoma skirti finansinių išteklių ne tik trečiųjų šalių kariniams mokymams, bet ir karinei įrangai, amunicijai bei ginklams. Nors pirmą kartą pasiūlius priimti ETP kalbėta apie Afrikos regioną ir šios priemonės reikalingumą šio regiono gebėjimų stiprinimui ir atsparumui didinti, ETP pakeičia Afrikos taikos priemonę ir numatoma, kad ji bus pasaulinio masto geografinės aprėpties. Tai reiškia, kad nuo šiol ES turės galimybę teikti ginklus šalims partnerėms, įskaitant ir tokias šalis kaip Somalis ar Ukraina. Danija yra vienintelė ES valstybė narė nedalyvaujanti priimant sprendimus dėl gynybinio pobūdžio operacijų ir neprisideda prie tų operacijų finansavimo, įskaitant ir ETP. Visos kitos ES valstybės narės pritarė šios priemonės priėmimui, tačiau numatoma, kad jei valstybė narė susilaiko balsuojant dėl Tarybos sprendimo dėl tam tikros operacijos, ji neprivalo prisidėti prie operacijos finansavimo, tačiau privalo paisyti savitarpio solidarumo ir nesiimti jokių veiksmų, galinčių prieštarauti ar kliudyti tuo sprendimu grindžiamai Sąjungos veiklai¹³².

Nuo pat pasiūlymo dėl ETP pradžios buvo nemažai prieštaraujančių šios priemonės priėmimui. Nors Europos Parlamento dauguma pritarė ETP pasiūlymui, vis dėlto mažuma išreiškė prieštaravimą šios priemonės priėmimui, grindžiamą tuo, kad ETP skatina tolesnį bendros gynybos įgyvendinimą ir laiko ją Europos identiteto stiprinimo šaltiniu. Taip pat nepaisant priemonės pavadinime akcentuojamos „taikos“, jame nėra nuostatų, skatinančių taiką ir žmonių saugumą, atvirkščiai, ETP skatina militarizuotą ES požiūrį į konfliktų sprendimą¹³³. Taikos organizacijos taip pat prieštaravo šio fondo priėmimui, prašydamos „vengti investuoti į militarizuotus metodus, linkusius į nesėkmes ir riziką“¹³⁴. Pranešimuose, kuriuose pasisakoma prieš ETP, teigiama, kad yra

---

¹³¹ International Crisis Group, „How to Spend It: New EU Funding for African Peace and Security“, Africa Report N. 297, 2021. <<https://www.crisisgroup.org/africa/african-union-regional-bodies/297-how-spend-it-new-eu-funding-african-peace-and-security>> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹³² Ten pat.

¹³³ Minority Report by GUE/NGL MEPs Sabine Lösing, Javier Couso Permuy, Miguel Urban Crespo, <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0157_EN.html?fbclid=IwAR034dZRzoGkC1j3GBopqm5MRA3QtSaQ8K0UIQjt99I7m3B2Yu2vToPGRg#title2> [Žiūrėta 2021 04 12].

¹³⁴ A Network of People Building Peace „Joint letter to the European Union Foreign Affairs Council, 2019. <<https://gppac.net/news/joint-letter-european-union-foreign-affairs-council>> [Žiūrėta 2020 12 28].

nedaug įrodymų, jog trečiųjų šalių kariuomenės treniravimas ir aprūpinimas ginklais pagerintų taikos, teisingumo ir vystymosi rezultatus. Priešingai, yra įrodyta, kad tokio tipo karinė pagalba gali pakenkti taikos vystymosi siekiams, kadangi tokio pobūdžio priemonės nepadedą spręsti pagrindinių konfliktų priežasčių ir netgi gali sukelti nenumatytas pasekmes, tokias kaip karinių pajėgų nebaudžiamumo skatinimą, kariškių palaikomą smurtą, dar didesnius konfliktus bei korupciją¹³⁵. Yra didelė rizika, kad pažeidžiamose šalyse ES finansuojami ginklai ir parama būtų naudojami žiaurumams vykdyti ir smurtiniams konfliktams kurstyti, kadangi jau dabar yra pavyzdžių, vienas iš jų Somalyje, kur JAV teikiami ginklai yra parduodami juodojoje rinkoje ir patenka į teroristinių grupuočių rankas. Taip pat, atsižvelgiant į naujausius politinius įvykius Malyje, ginklų tiekimas šioje šalyje būtų labai rizikingas ES reputacijai, ypač atsižvelgiant į naujausius žmogaus teisių pažeidimus, kuriuos vykdė Malio saugumo ir gynybos pajėgos.

EIVT pateisindama ETP priėmimo būtinybę teigia, kad „plėtra Europos kaimynystėje ir už jos ribų yra nuolatinis priminimas, kad mūsų saugumas nėra nemokamas“, atkartodama JAV kariuomenės šūkį „mūsų laisvė nėra laisva“, kuris rodo, kad militarizmas reikalingas saugumo užtikrinimui¹³⁶. Naujos galimybės, kurias suteikia ETP - mokyti ir aprūpinti partnerius - glaudžiai susijusios su siekiu sustiprinti ES, kaip saugumo veikėjos patikimumą ir padidinti jos įtaką šalyse partnerėse. Kai kurios ES valstybės narės teigia, kad ES kariuomenės apmokymo pastangos buvo mažiau patrauklios šalims partnerėms Afrikos regione, palyginus su kitų dalyvių pastangomis prieš priimant ETP. Pavyzdžiui, Turkija Somalyje, o Rusija Pietų Afrikos Respublikoje kartu su kariuomenės mokymu teikia ir karinę įrangą ir dėl to įgyja įtaką atitinkamose šalyse. EIVT dokumentuose teigiama, kad atsižvelgiant į vis blogėjančią saugumo situaciją Pietų Afrikos Respublikoje, Rusija bando išnaudoti ES silpnynes – neturėjimą galimybių suteikti viso reikalingo saugumo paketo¹³⁷. Kai kurių ES valstybių narių saugumo ir gynybos atstovai teigia, kad ES turi sugebėti palaikyti savo partnerius karine įranga tam, kad padidintų savo įtaką propaguojant savo idėjas ir vertybes kariniame mokyme¹³⁸. Dokumente, pasirašytame tokių ES valstybių narių kaip Belgija, Kipras, Čekijos Respublika, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Italija, Nyderlandai, Portugalija ir Slovėnija teigiama, kad politinės valios trūkumo argumentas dažnai naudojamas siekiant pagrįsti nepakankamą BSGP misijų ir operacijų vykdymą, todėl atnaujinti karinių BSGP misijų ir operacijų

---

¹³⁵ Ten pat.

¹³⁶ Annick TR Wibben, „Why we need to study (US) militarism: A critical feminist lens“, 2018. <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0967010617742006?journalCode=sdib>> [Žiūrėta 2020 12 28].

¹³⁷ EIVT, „Food for thought on possible combined CSDP-EPF train and equip packages for EUTM Mali, EUTM Somalia and EUTM CAR“, 2021.

¹³⁸ Eva Hagström Frisell, Emma Sjökvist, „To Train and Equip Partner Nations – Implications of the European Peace Facility“, International Military Missions, 2021.

impulsui būtina leisti teikti tinkamą karinę įrangą ir technologijas ES partneriams. Dokumente teigiama, kad tai yra būtina norint padėti užtikrinti didžiausią vietos atsakomybę, ypač baigus BSGP misiją bei užtikrinti, kad kiti tarptautiniai veikėjai, norintys teikti karinę įrangą, nepakenktų ES politinei įtakai¹³⁹. ES pereina prie labiau militarizuoto požiūrio – valstybės narės teigia, kad griežtos saugumo priemonės suteikia didesnę kontrolę konfliktų dinamikai. Tačiau ES patenka į saugumo dilemą – jei neteiks ginklų tokiose šalyse kaip Somalis, tai padarys kiti veikėjai ir nukentės ES įtaka bei ES, kaip saugumo teikėjos, naratyvas. Pastaraisiais metais padidėjęs Rusijos išitraukimas į Pietų Afrikos Respublikos vidaus reikalus: dovanojama įranga, vykdomi kariniai mokymai dovanojant amuniciją bei ginklus bei tiesiogiai konsultuojama valstybės aukščiausio lygio valdžia¹⁴⁰. Somalyje taip pat yra ir kitų valstybių, stiprinančių šios valstybės karinius gebėjimus ir didinančių savo įtaką šioje šalyje. Pavyzdžiui Turkija yra itin aktyvi Somalyje, parengianti kasmet du batalionus bei suteikianti visą amuniciją, įskaitant ir ginklus. JAV ir JK taip pat rengia Somalio elito pajėgas. Tuo tarpu ES, iki ETP priėmimo, per metus apmokydavo tik maždaug pusę karių, palyginus su Turkija ar JAV bei neturėdavo galimybės suteikti jiems įrangos ir ginklų. Tačiau kuriant ilgalaikę taiką labai svarbu spręsti marginalizacijos problemą, skatinti įtraukimą ir lyčių lygybę bei remti ekonominę vystymąsi, o tokiose šalyse kaip Somalis ES yra ypač gerbiama už šių sričių vystymą.

Įdomu tai, kodėl ES, siekdama sustiprinti savo vaidmenį pasaulyje, ryžtasi investuoti į militarizuotą požiūrį bei imtis priemonių, tokių kaip ETP, linkusių į nesėkmes ir riziką bei prieštaraujančių pagrindinei ES, kaip taikos projekto idėjai bei ne vieną dešimtmetį puoselėtam ES, kaip tarpininkavimo, nusiginklavimo, taikos ir žmogaus teisių gynėjos, patikimumui. Tiriant ES aukščiausių vadovų pasisakymus dėl ES saugumo ir gynybos srities bei ETP matoma besikeičianti, griežtėjanti retorika, kuri pastebima jau nuo 2016 m. Buvusio EK pirmininko Jean-Claude Juncker 2016 m. kalboje apie Sąjungos padėtį pabrėžta, kad „švelniosios galios nebepakanka mūsų vis pavojingesnėje kaimynystėje“¹⁴¹. Vyriausiojo įgalotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai Josep Borrell retorika tapo dar griežtesnė. ES užsienio politikos vadovas yra tvirtas naujos ETP šalininkas. Turėdamas galvoje ETP, jis savo kalboje Adis Abeboje 2020 m. vasario 28 d. pasisakė už tai, kad ES tiektų ginklus Afrikos sąjungininkams, kad jie galėtų įveikti terorizmą – „ES turi būti „mažiau gera“ ir tiekti ginklus sąjungininkams Afrikoje, jei yra vilties įveikti teroristus. <...> Norėdama būti aukščiausiu ginklu užsienio reikalų srityje, ES turi pirkti ginklus. <...> Mes

---

¹³⁹ Non-paper on „A strategic approach to military CSDP missions and operations“ by Belgium, Cyprus, the Czech Republic, France, Germany, Greece, Italy, the Netherlands, Portugal and Slovenia, 2020.

¹⁴⁰ Ten pat.

¹⁴¹ Jeanas-Claudas Junckeris, „Pranešimas apie Sąjungos padėtį“, 2016, <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/c9ff4ff6-9a81-11e6-9bca-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

susiduriame su karu. O kai susiduri su karu, reikia kariauti. Ir tikrai, mes norime sustabdyti karą. Ir mes norime laimėti karą laimėdami taiką.“¹⁴². Jis pasisako už tai, kad ES atsisakytų iš esmės pacifistinės diplomatinės laikysenos. Josep Borrell teigia, kad Afrikos pajėgų apmokymas ir tinkamų karinių pajėgumų bei įrangos turėjimas yra pagrindiniai elementai, galintys užtikrinti stabilumą, taigi „neužtenka išreikšti susirūpinimo ar pasmerkti“¹⁴³. Jis teigia, kad „Afrikos Sąjunga ir ES turi būti pasirengusios veikti ir dalyvauti, ir daryti tai tvirtai, kai to reikia“¹⁴⁴. Sprendimas pasirinkti šią naują kryptį kyla daugiausia iš ES valstybių narių, įskaitant Belgiją, Prancūziją, Vokietiją, Italiją, Portugaliją ir Ispaniją, kurios pačios užsiima karinių mokymų ir reikiamos įrangos bei ginkluotės tiekimu Afrikos šalyse, ambicijų paversti ES stipresne saugumo ir gynybos veikėja. Tokia naujojo Šaltojo karo retorika tam tikra prasme grįžtama prie tradicinių geopolitinių scenarijų patrauklumo. Tai gali paaiškinti siekis reaguoti į ontologines krizes, apėmusias ES savivoką, nuraminti kylančius nerimus dar kartą patvirtinant tvarkos ir stabilumo jausmą, nustatant grėsmės ir priemones joms įveikti.

Oficialiuose ES dokumentuose – 2020 m. ES Tarybos išvadose dėl saugumo ir gynybos – teigiama, kad „ES ir toliau yra įsipareigojusi sustiprinti savo gebėjimą veikti kaip saugumo teikėja vykdydama operatyvinius įsipareigojimus, visų pirma BSGP misijas ir operacijas, stiprinti savo atsparumą ir pasirengimą veiksmingai įveikti visas saugumo grėsmes ir iššūkius bei paspartinti būtinų pajėgumų plėtrą. Tai darydama ES sustiprins savo strateginį savarankiškumą ir gebėjimą bendradarbiauti su partneriais, kad apsaugotų savo vertybes ir interesus.“¹⁴⁵. 2021 m. Tarybos išvadose toliau palaikoma ESVS krizės už ES sienų naratyvas, teigiant, kad „Atsižvelgdama į tai, kad pasaulyje didėja nestabilumas, Taryba pabrėžia, kad buvo imtasi reikšmingų veiksmų, ir taip pat pabrėžia, kad reikia visapusiškai įgyvendinti užduotis ir iniciatyvas, visų pirma pradėtas nuo 2016 m. vykdant tolesnę veiklą, susijusią su Visuotine ES strategija, taip pat stiprinti ES saugumo ir gynybos politiką, priemones ir mechanizmus.“¹⁴⁶ Tarybos išvadose palankiai vertinama ETP, motyvuojant tuo, kad ši priemonė „padės stiprinti ES kaip pasaulinės saugumo užtikrintojos vaidmenį, nes pagal ją partneriams bus teikiama visapusiška karinė ir su gynyba susijusi parama ir užpildytos esamos

---

¹⁴² David M. Herszenhorn, Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2020 12 15].

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ „The EU and Afrika: Our meeting of the European Commission and the Africal Union Commission in Addis Adaba“, 2020. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/75309/eu-and-afrika-our-meeting-european-commission-and-african-union-commission-addis-ababa_en> [Žiūrėta 2021 05 10].

¹⁴⁵ Europos Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos, dokumento Nr. 8910/20, 2020 liepos 17 d. <<https://www.consilium.europa.eu/media/44521/st08910-en20.pdf>> [Žiūrėta 2021 05 11].

¹⁴⁶ Europos Sąjungos Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos, dokumento Nr. 8396/21, 2021 gegužės 10 d. <<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8396-2021-INIT/lt/pdf>> [Žiūrėta 2021 05 11].

spragos pajėgumų stiprinimo srityje, visų pirma, *inter alia*, pagal ją sutartoje sistemoje tiekiant karinę įrangą¹⁴⁷. Tarybos išvadose pabrėžiama, kad reikalingas veiksmingesnis ES planavimas ir vadovavimas, todėl akcentuojama Karinių misijų planavimo ir vykdymo centro (MPCC) svarba, raginama vykdyti labiau struktūrizuotą ir strategiškesnį civilinių pajėgumų plėtojimo procesą stiprinant civilinę ir karinę sinergiją¹⁴⁸. Kiekviename dokumente akcentuojama įkurtų BSGP institucijų svarba, kurios, kaip pabrėžiama, padės didinti ES atsparumą. Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje, kuriame buvo lyginamos ESS ir ESVS iš ontologinės saugumo perspektyvos, atsparumo skatinimas gali būti matomas kaip institucinis atitikmuo ontologiniam saugumo jausmui, žymintis „karo sugrįžimą“ ES saugumo kontekste. Ontologinio saugumo teorijos viena iš prielaidų teigia, kad ontologinis saugumas formuojamas ir palaikomas kasdienės praktikos būdu, per pasikartojančias rutinas ar praktikas ir sukurtus naratyvus - tokiu būdu kuriamas savęs suvokimas. BSGP per pastaruosius ketverius metus priimta kaip niekada daug naujų nutarimų dėl naujų institucijų ir pareigybių įkūrimo, naujų priemonių, tokių kaip ETP priėmimo. EIVT šias naujas ES ambicijas pateisina tuo, kad „būtent to tikisi mūsų partneriai visame pasaulyje iš ES: Sąjungos, išnaudojančios visas galimybes užkirsti kelią konfliktams, veiksmingai reaguojančios į krizę ir prisidedančios prie taikos, kaip pasaulio saugumo teikėjos“¹⁴⁹. Taigi matomas ES noras įprasmiti savo tapatybę ne tik savo bet ir Kitų saugumo veikėjų atžvilgiu.

Nors fizinis saugumas yra nuolatinis rūpestis, ontologinis saugumas laikosi platesnio požiūrio ir analizuoja nuoseklaus savęs ieškojimą per laiką ir erdvę bei norą, kad „save“ atpažintų ir patvirtintų Kiti. Teigiama, kad veikėjas išlaiko savo „savivoką“ per tapatybės pasakojimus, kurie paverčiami „įprastais užsienio politikos veiksmais“, o sutrikus šiam tapatybės pasakojimui, veikėjas siekia atkurti kasdienybę, kuri vėl gali nuosekliai palaikyti savastį¹⁵⁰. Nors ES matoma atkakliai besistengianti suformuoti tapatybės, kaip saugumo teikėjos, nišą sau, šią tapatybę turi patvirtinti kiti žymūs saugumo veikėjai. Šis siekis matomas ES Tarybos išvadose, kuriose raginama didinti BSGP matomumą¹⁵¹. Siekdama suteikti visapusišką saugumą savo piliečiams ir būti pripažinta teisėta pasauline veikėja tarp tradicinių saugumo teikėjų, ES susiduria su paradoksu – jos, kaip saugumo teikėjos, efektyvumą galima didinti tik toliau federalizavus ES saugumo ir gynybos politikos nuostatas, stiprinant atitinkamus jos pajėgumus, tačiau tai tik padidintų atitolimą nuo Europos

---

¹⁴⁷ Ten pat.

¹⁴⁸ Ten pat.

¹⁴⁹ European External Action Service, „European Peace Facility – General Guidelines and Proposed Priorities for Assistance Measures during the Inception Period (2021-2023), Brussels, 26 February 2020.

¹⁵⁰ Jennifer Mitzen, „Ontological Security in World Politics, and Implications for the Study of European Security“, 2004. <<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.9317&rep=rep1&type=pdf>> [žiūrėta 2021 04 15].

¹⁵¹ Europos Sąjungos Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos, dokumento Nr. 8396/21, 2021 gegužės 10 d.

projekto. Remiantis dokumentais bei ES aukščiausių vadovų pasisakymais apie ETP matoma, kad ETP - viena iš priemonių, kuria ES plėtoja savo specifinius pajėgumus bei kuri suteikia ES galimybę dalyvauti pasaulio politikoje tarp kitų geopolitinių, suprantamų tradicine prasme, veikėjų. Tačiau ETP specifika, kuria suteikiama galimybė teikti ginklus trečiosioms šalims, priartina ES prie geopolitinės veikėjos, kaip tai suprantama tradicine prasme, bruožų.

Atidžiau nagrinėjant ES aukščiausių vadovų kalbas, ES vidinius bei oficialius dokumentus, kuriuose bandoma legitimizuoti ETP priėmimą, matoma kaip argumentai yra paremti krizės už ES sienų naratyvu, o saugumas ES apibūdinamas naudojant „namų“ metaforą. Kai kurie autoriai šį krizės naratyvą sulygina su „naujojo Šaltojo karo“ pasakojimu¹⁵². Tokiais pasakojimais siekiama reaguoti į ontologines krizes, apėmusias ES savivoką, nuraminti kylančius nerimus dar kartą patvirtinant tvarkos ir stabilumo jausmą. Tai daroma sustiprintu ontologiniu saugumu fizinio saugumo aplinkai, kuriai būdingas padidintas netikrumas. EIVT vidiniuose dokumentuose apie ETP teigiama, kad vidaus ir išorės saugumas yra vis labiau susipynę: mūsų saugumas namuose yra susijęs su taika mūsų kaimyniniuose ir aplinkiniuose regionuose¹⁵³. Taigi ES yra vaizduojama kaip saugi ir „namus“ atspindinti erdvė, priešinga netvarkai ir chaosui už jos ribų, tačiau vaizduojama, kad fiziniam saugumo jausmui keliami grėsmė. Ontologinio saugumo teorijoje teigiama, kad kai socialinės ar fizinės aplinkos aspektai, kuriais remiamasi yra destabilizuojami ar jiems gresia pavojus ir dėl to nebegalima palaikyti savo įprastos tvarkos bei kyla abejonų dėl kurtų naratyvų apie save, gali kilti pamatinių klausimų dėl savo tapatybės. Tapatybė, paremta namų metaforos vaizdavimu, dažniausia supriešinama su potencialiai pavojinga erdve už jos ribų. ETP priėmimo procese potencialiai pavojinga erdve tapo Afrikos valstybės, kuriose saugumo padėtis yra nestabiliausia dėl įvairių grėsmių, taip pat dėl silpnesnių valstybės pajėgumų su jomis susidoroti. Tačiau šiame kontekste svarbus ir pačiuose ES vidiniuose dokumentuose pabrėžiamas ETP priėmimo motyvas – „padidinti ES politinį svertą vis konkurencingesnėje pasaulio saugumo aplinkoje“¹⁵⁴. Tokios geostrategijos yra labai svarbios užtikrinant pasitikėjimą savimi ir ES gebėjimą dalyvauti pasaulio politikoje. Lyginant ESS ir ESVS iš ontologinės saugumo perspektyvos matoma, kaip buvo performuluotos reikšmės apie ES, kaip saugumo teikėjos, tapatybę. Šis žingsnis grindžiamas „naujojo Šaltojo karo“ pasakojimu ir patiriamu spaudimu tapti geopolitiškesne veikėja. Lyginant dvi strategijas buvo matoma, kad ES ir anksčiau turėjo geopolitinių vizijų būti saugumo teikėja pasaulyje, dalyvavo Afrikos valstybių saugumo užtikrinimo procese ir ji tai darė 16 metų Afrikos taikos priemonės bei

---

¹⁵² Christopher S. Browning.

¹⁵³ Ten pat.

¹⁵⁴ European External Action Service, „European Peace Facility – General Guidelines and Proposed Priorities for Assistance Measures during the Inception Period (2021-2023), Brussels, 26 February 2020

Athena mechanizmo pagalba, tačiau aktyvėjant kitoms šalims, tokioms kaip Rusija ar Turkija, ES suprato, kad nebesugeba suteikti visų reikiamų paslaugų – neturi galimybių teikti ginklų, kurių trūksta pilnam paketui, kuris reikalingas kovojant su grėsmėmis. Tuo tarpu Rusija ir Turkija suteikia visas reikiama priemones, tokiu būdu mažindamos ES politinę įtaką. Savo ruožtu tai sąlygoja ES pozicijų praradimą bei, iš ontologinės saugumo perspektyvos žiūrint, pasitikėjimą savo, kaip saugumo teikėjos, tapatybe, juk „Europos Sąjunga gimė kaip taikos projektas. Taikos, jos vertybių ir žmonių gerovės propagavimas yra vienas iš pagrindinių Sąjungos tikslų“¹⁵⁵. Tačiau tokią poziciją - būti saugumo teikėja, o kartu ir savęs suvokimo, kaip saugumo užtikrintojos, ji praranda. Tai kelia ES ontologinį nesaugumą, nes kyla abejonių dėl kurtų naratyvų apie save, savo tapatybės, kaip saugumo teikėjos, vaidmens. Tai taip pat kelia iššūkį pačioms ES pretenzijoms į savastį, o tai rodo, kad ES nėra tokia sėkminga, kaip įsivaizduojama.

Ontologinis saugumas apima netikrumo ir nerimo dėl egzistavimo pobūdžio valdymą, o ryšys tarp geopolitinių vizijų, geostrategijų ir ontologinio saugumo jausmo yra itin svarbus, nes iššūkiai pirmiesiems gali sukelti didelį nerimą dėl antrojo, nerimą į kurį reikia atsakyti. ES atsaku į ontologinio saugumo nerimą gali būti laikomas ETP priėmimas. ETP priėmimą geriausia būtų galima interpretuoti taip, kad jos priėmimą lėmė pagrindiniai impulsai, keliantys ES poreikį išlaikyti savo tapatybės, kaip saugumo teikėjos, jausmą santykiuose su kitais ir kur iššūkiai neseniai tapo ontologinio nerimo šaltiniais. Jautrumas ontologinei saugumo dinamikai taip pat gali padėti paaiškinti akivaizdų tradicinių geopolitinių scenarijų patrauklumą, ir imtis jų, susijusių su „naujo šaltojo karo“ pasakojimu¹⁵⁶. Kaip ES naujoje ESVS pabrėžė, kad „antidemokratinių modelių viliojimas iš išorės“ nėra tik grėsmė partneriams, kad jie „nusigręš nuo ES ir ieškos įkvėpimo bei paramos kitur“, bet suprantama ir kaip grėsmė pačiai ES, kuriai labai svarbu atgauti „prarastą pasitikėjimą“¹⁵⁷. Tačiau ES, tam tikra prasme, pasiūlė atgauti „prarastą pasitikėjimą“ priemone, kuri neatitinka anksčiau jos pačios priimto modelio kaip anti-geopolitinės, taikos organizacijos, kurios pareigūnai buvo linkę tvirtinti, kad konfliktus tinkamai galima išspręsti tik pasitelkiant dialogą ir tam negali būti karinio sprendimo. Tradicinės geopolitinės kalbos grįžimą ir geopolitinių scenarijų patrauklumą, kurių pavyzdys gali būti ETP, siekiama suteikti norimą stabilumą, pertvarkant aplinkos neapibrėžtumą.

---

¹⁵⁵ Ten pat.

¹⁵⁶ Christopher S. Browning.

¹⁵⁷ Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“.

IŠVADOS

Tyrimas pasiūlė pažvelgti į ES institucionalizacijos, tapatybės konstrukcijų ir (ne)saugumo ryšį iš originalios ir ganėtinai naujos tarptautinių santykių tyrimuose ontologinio saugumo perspektyvos. Remiantis ontologinio saugumo teorijos prielaidomis buvo tiriamas naujausias ir vienas kontraversiškesnių 2020 m. pabaigoje priimtas ES BSGP instrumentas – Europos taikos priemonė (ETP), kuria pirmą kartą ES istorijoje, numatoma skirti finansinių išteklių ne tik trečiųjų šalių kariniams mokymams, bet ir karinei įrangai, amunicijai bei ginklams. Būtent šis aspektas sukėlė daugiausiai prieštaravimų, prašant vengti investuoti į militarizuotus metodus, linkusius į nesėkmes ir riziką. Šiame darbe remiamasi idėja, kad ginklų tiekimas trečiosioms šalims yra konfliktinė praktika ir šis žingsnis laikomas paradoksalus, atsižvelgiant į ilgą laiką vyravusią ES naratyvą, kaip anti-geopolitinės veikėjos, besiremiančios normatyvine ar civiline galia, kaip taikos projektą, kur ilgą laiką vyravo dialogu paremtas konfliktų sprendimų modelis. Teigiama, kad pastaraisiais metais ES kritikuojama už naivų idealizmą bei nesugebėjimą efektyviai reaguoti į kylančias grėsmes ir spaudžiama tapti geopolitiškesne įvairių vidaus bei išorės krizių, įvardijamų „naujuoju Šaltuoju karu“, kontekste, tačiau šiame darbe pastebima, kad paradoksaliai pastarųjų metų ES veiksmai rodo ją esant geopolitine veikėja, turinčia geopolitinių vizijų būti saugumo užtikrintoja. Darbe remtasi prielaida, kad ryšys tarp šių geopolitinių vizijų ir ontologinio jausmo yra svarbus, kadangi iššūkiai pirmajam gali sukelti ontologinio nesaugumo jausmą, kuriam atkurti reikalinga imtis veiksmų. Daroma išvada, kad ES atsaku į ontologinio saugumo nerimą gali būti laikomas ETP priėmimas. ETP siūloma interpretuoti taip, kad jos priėmimą lėmė pagrindiniai impulsai, keliantys ES poreikį išlaikyti savo tapatybės, kaip saugumo teikėjos, jausmą santykiuose su Kitais, kur iššūkiai neseniai tapo ontologinio nerimo priežastimi. Jautrumas ontologinei saugumo dinamikai taip pat suteikia paaiškinimą akivaizdžių tradicinių geopolitinių scenarijų sugrįžimą, susietą su „naujojo Šaltojo karo“ naratyvu.

Šio tyrimo motyvas kilo iš klausimo, kodėl ES, siekdama sustiprinti savo vaidmenį pasaulyje, vis dėlto, ryžtasi investuoti į militarizuotą požiūrį bei imtis priemonių, tokių kaip ETP, linkusių į nesėkmes ir riziką bei keliančią iššūkį pamatinei ES, kaip taikos projekto idėjai bei ne vieną dešimtmetį puoselėtam ir jau įgytam ES, kaip tarpininkavimo, nusiginklavimo, taikos ir žmogaus teisių gynėjos, patikimumui. Į šį klausimą pabandyta atsakyti naudojant ontologinio saugumo teorijoje esamą priežastiniu ryšiu tarp veikėjo vykdomų veiksmų ir jo tapatybės naratyvų bei kritinių įvykių, kurie paskatina ontologinio saugumo paieškas. Ontologinis saugumas – tai veikėjo sugebėjimas išlaikyti savo biografinį tęstinumą ir savęs suvokimą. Siekiant ontologinio saugumo

naratyvai užimta ypatingą vietą, kadangi naratyvai yra pasakojimai, kuriuos veikėjas pasakoja apie save, tokiu būdu pateikiamas tam tikrų atliekamų veiksmų motyvas. Todėl norint atsakyti į klausimą dėl ETP priėmimo, visų pirma dėmesys skirtas ES identiteto kūrimo ir išlaikymo procesui, kuris matomas saugumo Strategijose. Dėl šios priežasties palygintos dvi ES saugumo strategijos, siekiant pamatyti kaip buvo performuluota ES tapatybės, kaip saugumo teikėjos, samprata. Išskirtinas strategijose matomas ryškus aplinkos, tiek ES viduje, tiek už jos sienų, vaizdavimo naratyvų skirtumas – ESVS grėsmių sąrašas gerokai išsiplėtė, atsirado nauja sąvoka – „hibridinės grėsmės“, kurioms atremti kviečiama imtis priemonių. Pastebėta, kad naujoje ESVS buvo pasiūlyta labiau praktiška ES tarptautinio vaidmens vizija – pereiti nuo demokratijos skatinimo prie **atsparumo** grėsmių už ES sienų ugdymui, o atsparumo skatinimas šiame darbe įvardytas kaip institucinis atitikmuo ontologinio saugumo jausmui, žymintis „karo sugrįžimą“ ES saugumo kontekste. Taip pat išskirtinas požiūris į Rusiją, kaip grėsmę, pasikeitimas. Sugrįžtama prie aiškaus grėsmių įvardijimo ir priemonių grėsmėms nustatymo, kurios pateisinamos įvardijant aplinką už ES sienų kaip chaotišką, o ES apibūdinama „namų“ metafora. ESVS sukuriama įspūdis, kad krizėms, įvardytoms kaip „nuspėjamas nenuspėjamumas“, ES yra pasirengusi atsakyti – pasiūloma imtis didesnio strateginio autonomiškumo, remtis „principiniu pragmatizmu“. ESVS kviečia ES aktyviau įsitraukti į „pasaulinės tvarkos keitimą“, dalyvavimą įvairių konfliktų sprendimuose su kitos supervalstybėmis.

Tiriant diskusijas, ES vidinius bei oficialius dokumentus dėl ETP priėmimo matomas performuluotos ES tapatybės, kaip saugumo teikėjos, tęstinumas. Diskusijose dėl ETP priėmimo matomas siekis dalyvauti tarptautinėje politikoje tarp kitų geopolitinių žaidėjų, naudotas politinės valios trūkumo argumentas. Stebint ES pareigūnų kalbas dėl ETP priėmimo taip pat matomas perėjimas prie labiau militarizuoto požiūrio – valstybės narės teigia, kad griežtos saugumo priemonės suteikia didesnę kontrolę konfliktų dinamikai. „Mes susiduriame su karu. O kai susiduri su karu, reikia kariauti. Ir tikrai, mes norime sustabdyti karą.“¹⁵⁸ Tokia retorika, susijusi su ETP priėmimu, suteikia paaiškinimą akivaizdžių tradicinių geopolitinių scenarijų sugrįžimą, susietą su „naujojo Šaltojo karo“ naratyvu. Tai gali paaiškinti siekis reaguoti į ontologines krizes, apėmusias ES savivoką, nuraminti kylančius nerimus dar kartą patvirtinant tvarkos ir stabilumo jausmą, nustatant grėsmės ir priemones joms įveikti. Taigi ETP yra vienas iš būdų, suteikiančių galimybę ES „dalyvauti“ pasaulio politikoje.

Galimi klausimai ateities tyrimams

---

¹⁵⁸ David M. Herszenhorn, Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2020 12 15].

Ontologinio saugumo teorija yra unikalus įrankis tiek tiriant saugumą Europoje, tiek tiriant ES, kaip saugumo teikėją, pasauliniame kontekste. Ši teorija suteikia teorinę ir metodinę naujovę saugumo tyrimuose, kadangi ypatingą dėmesį skiria šiuolaikinėms krizėms. Ši teorija, būdama ganėtinai nauja tarptautinių santykių tyrimuose turi perspektyvų požiūrį, kadangi tiria ryšį tarp veikėjo veiksmų, tapatybės konstrukcijų ir (ne)saugumo. Taip pat dėl savo naujumo tarptautinių santykių tyrimuose, ypač ES užsienio politikos tyrimuose, ji dar nėra plačiai pritaikyta, todėl galimų tyrimų laukas, remiantis šia teorija, yra platus.

Šio darbo tyrimo objektas – ETP, kuria pirmą kartą ES istorijoje numatoma skirti finansinių išteklių ne tik trečiųjų šalių kariniams mokymams, bet ir karinei įrangai, amunicijai bei ginklams, priimta 2020 m. gruodžio pabaigoje, dar tik įpusėjus rašyti šį darbą. Todėl tolimesni tyrimai gali būti atliekami stebint šios Priemonės įgyvendinimą, kurio pradžia planuojama nuo 2021 m. liepos mėnesio.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

„The EU and Afrika: Our meeting of the European Commission and the Africal Union Commission in Addis Adaba“, 2020. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/75309/eu-and-afrika-our-meeting-european-commission-and-african-union-commission-addis-ababa_en> [Žiūrėta 2021 05 10].

A Network of People Building Peace „Joint letter to the European Union Foreign Affairs Council, 2019. <<https://gppac.net/news/joint-letter-european-union-foreign-affairs-council>> [Žiūrėta 2020 12 28].

A Network of People Building Peace „Joint letter to the European Union Foreign Affairs Council, 2019. <<https://gppac.net/news/joint-letter-european-union-foreign-affairs-council>> [Žiūrėta 2020 12 28].

Andrews, Molly, Corrine Squire, Maria Tamboukou, „Doing Narrative Research“, *London, Sage*, 2008. <https://www.academia.edu/200103/Andrews_M_Squire_C_Tamboukou_M_eds_2008_2_013_Doing_Narrative_Research_London_Sage> [Žiūrėta 2021 04 12].

Browning, Christopher S., „Brexit, existential anxiety and ontological (in)security“, *European Security* 27(3), 2018. <<https://doi.org/10.1080/09662839.2018.1497982>> [Žiūrėta 2021 05 14].

Browning, Christopher S., „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Browning, Christopher S., Pertti Joenniemi, „Ontological Security, Self-Articulation and the Securitization of Identity“, 2013. <<http://wrap.warwick.ac.uk/76017/3/WRAP-ontological-security-self-articulation-securitization-identity-Browning-2017.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 15].

Buzan, Barry, Jeep de Wilde ir Ole Weaver, „Security: A New Framework for Analysis“, 1998, cituota iš Agnius Staniulis „Europos Sąjungos išorinių sienų saugumizavimo praktikos – FRONTX atvejo analizė“, VU TSPMI Magistro darbas, 2016. <<file:///D:/User/Downloads/35471250.pdf>> [Žiūrėta 2021 04 20].

Cooper, Robert, „The breaking of nations: Order and chaos in the twenty-first century“, London: Atlantic Books, 2003. Cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“,

Political Geography, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a Eupac Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528, „Official Journal of the European Union“, 2021. <<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32021D0509&from=EN&fbclid=IwAR0GtN3cCIJilfbMR1xNyOgtbckpaGkd-0WSrki3v8mW2YQYf-QwUz4aUso>> [Žiūrėta 2021 03 24].

Council of the European Union, „Council reaches a political agreement on the European Peace Facility“, 2020. <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/18/council-reaches-a-political-agreement-on-the-european-peace-facility/>> [Žiūrėta 2020 12 19].

EIVT, „Food for thought on possible combined CSDP-EPF train and equip packages for EUTM Mali, EUTM Somalia and EUTM CAR“, 2021.

Ejdus, Filip „Not a heap of stones“: material environments and ontological security in international relations“, *The Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 30, 2017, <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09557571.2016.1271310>> [Žiūrėta 2021 04 09].

Ejdus, Filip, „Conflict, Peace and Ontological Security“, *The Palgrave Encyclopedia of Peace and Conflict Studies*, 2020. <https://www.academia.edu/43886501/Conflict_Peace_and_Ontological_Security> [Žiūrėta 2021 05 03].

European External Action Service, „European Peace Facility – General Guidelines and Proposed Priorities for Assistance Measures during the Inception Period (2021-2023)“, Brussels, 26 February 2020.

Europos Sąjungos Taryba, „Europos saugumo strategija“, 2003, <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174491/>> [Žiūrėta 2020 10 15].

Europos Sąjungos Taryba, „Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija - Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“, 2016. <https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_lt_.pdf> [Žiūrėta 2021 03 15].

Europos Sąjungos Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos, dokumento Nr. 8396/21, 2021 gegužės 10 d. <<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8396-2021-INIT/lt/pdf>> [Žiūrėta 2021 05 11].

Europos Taikos Priemonė: Nebiudžetinis ES fondas taikai ir tarptautiniam saugumui stiprinti, Europos Komisija, Komunikacijos generalinis direktoratas, 2018. <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/b678ff59-7f34-11e8-ac6a-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

Europos Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos, dokumento Nr. 8910/20, 2020 liepos 17 d. <<https://www.consilium.europa.eu/media/44521/st08910-en20.pdf>> [Žiūrėta 2021 05 11].

Guzzini, Stefano, „The framework of analysis: Geopolitics meets foreign policy identity crisis“, *The return of Geopolitics of Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012. Cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.10.009>> [Žiūrėta 2021 05 06].

Hagström Frisell, Eva, Emma Sjökvist, „To Train and Equip Partner Nations – Implications of the European Peace Facility“, *International Military Missions*, 2021.

Herszenhorn, David M., Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2020 12 15].

Herszenhorn, David M., Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2021 05 06].

Herszenhorn, David M., Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiūrėta 2020 12 15].

Hopf, Ted, *Social Construction of International Politics, Identities and Foreign Policies*, Moscow, Ithaca: Cornell University Press, 2002; Waxman, *The Pursuit of Peace*, cituota iš Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s unilateral steps towards the Palestinians“, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 18].

International Crisis Group, „How to Spend It: New EU Funding for African Peace and Security“, *Africa Report N. 297*, 2021. <<https://www.crisisgroup.org/africa/african-union-regional-bodies/297-how-spend-it-new-eu-funding-african-peace-and-security>> [Žiūrėta 2021 05 10].

Johansson-Nogues, Elisabeth, „The EU’s ontological (in)security: Stabilising the ENP area ... and the EU-self?“, *Cooperation and Conflict*, 1-17, 2018.

https://www.researchgate.net/publication/322424489_The_EU's_ontological_insecurity_Stabilising_the_ENP_area_and_the_EU-self> [Žiūrėta 2021 04 19].

Junckeris, Jeanas-Claudas, „Pranešimas apie Sąjungos padėtį“, 2016, <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/c9ff4ff6-9a81-11e6-9bca-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

Junckeris, Jeanas-Claudas, „Pranešimas apie Sąjungos padėtį“, 2016, <<https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/c9ff4ff6-9a81-11e6-9bca-01aa75ed71a1>> [Žiūrėta 2020 09 28].

Kinnvall, Catarina, „Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity, and the Search for Ontological Security“, *Political Psychology*, Vol. 25, No. 5, 2004, <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.8723&rep=rep1&type=pdf>> [Žiūrėta 2021 04 09].

Kinnvall, Catarina, Ian Manners, Jennifer Mitzen, „Introduction to 2018 special issue of European Security: „ontological (in)security in the European Union“, *European Security*, 2018. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2018.1497977?src=recsys>> [Žiūrėta 2021 05 01].

Kinnvall, Katarina, „Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security“, *Political Psychology*, 25, 5, 2004, cituota iš Christopher S. Browning, „Geostrategies, geopolitics and ontological security in the Eastern neighbourhood: The European Union and the „new Cold War“, *Political Geography*, 62, 2018. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0962629816302967>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Lupovici, Amir, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel’s unilateral steps towards the Palestinians“, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 18].

Malksoo, Maria, „Countering hybrid warfare as ontological security management: the emerging practices of the EU and NATO“, *European Security*, 27, 2018. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2018.1497984>> [Žiūrėta 2021 04 01].

Mälksoo, Maria, „From the ESS to the EU Global Strategy: external policy, internal purpose“, *Contemporary Security Policy*, 37, 3, 2016. <<http://dx.doi.org/10.1080/13523260.2016.1238245>> [Žiūrėta 2021 04 27].

McSweeney, Bill, „Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations“, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

McSweeney, Bill, *Security, Identity and Interests*, 157; Steele, „Ontological Security and the Power of Self-Identity“, 527; Sucharov, *The international Self*, 34, cituota iš Amir Lupovici, „Ontological dissonance, clashing identities, and Israel's unilateral steps towards the Palestinians“, *Review of International Studies*, Vol. 38, No. 4, 2012. <<https://www.jstor.org/stable/4168149>> [Žiūrėta 2021 04 19].

Mickus, Justinas, „Lietuva ir ES gynybos integracija: Didžioji strategija ir ateities scenarijai“, Vilniaus politikos analizės institutas. <https://vilniusinstitute.lt/wp-content/uploads/2019/05/VIPA_Justino-Micka-us-studija.pdf> [Žiūrėta 2020 11 13].

Minority Report by GUE/NGL MEPs Sabine Lösing, Javier Couse Permuy, Miguel Urban Crespo, <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0157_EN.html?fbclid=IwAR034dZRRzoGkC1j3GBopqm5MRA3QtSaQ8K0UIQJt99I7m3B2Yu2vToPGRg#title2> [Žiūrėta 2021 04 12].

Mitzen, Jennifer, „Ontological Security in World Politics, and Implications for the Study of European Security“, 2004. <<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.9317&rep=rep1&type=pdf>> [Žiūrėta 2021 04 15].

Mitzen, Jennifer, „Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma“, *European Journal of International Relations*, 12, 3, 2006. <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066106067346>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Mitzen, Jennifer, Kyle Larson, „Ontological Security and Foreign Policy.“ *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 2017. <https://www.researchgate.net/publication/315117360_Ontological_Security_and_Foreign_Policy> [Žiūrėta 2021 04 10].

Mogherini, Federica, kalba, „2016 EUISS Annual Conference – towards and EU Global Strategy: the Final Stage“, 2016. <<https://www.iss.europa.eu/content/2016-euiss-annual-conference-%E2%80%93-towards-eu-global-strategy-final-stage>> [Žiūrėta 2021 04 27].

Non-paper on „A strategic approach to military CSDP missions and operations“ by Belgium, Cyprus, the Czech Republic, France, Germany, Greece, Italy, the Netherlands, Portugal and Slovenia, 2020.

Reuters, „Trump tells NATO leaders to increase defense spend to 4 per cent“, 2018, <<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-trump-spending/trump-tellsnato-leaders-to-increase-defense-spend-to-4-percentidUSKBN1K12BW>> [Žiūrėta 2020 10 15].

Ringmar, Erik, „The Recognition Game: Soviet Russia Against the West“, *Cooperation and Conflict*, 37, 2, 2002. <https://www.jstor.org/stable/45084065?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2021 04 20].

Sălăjan, Loretta C., „Ontological Security and the European Union Global Strategy“, *Journal of Political Sciences*, 58, 2018. <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=729243>> [Žiūrėta 2021 04 21].

Schelenz, Laure, „Ontological Security – What’s Behind this New Theory Trending in IR?“, *Sicherheits politik-blog*, <<https://www.sicherheitspolitik-blog.de/2017/08/28/ontological-security-whats-behind-this-new-theory-trending-in-ir/>> [Žiūrėta 2021 05 02].

Selden, Zachary, Stuart Strome, „Competing Identities and Security Interests in the Indo-US Relationship“, *Foreign Policy Analysis*, 13(2), 2016. <https://www.researchgate.net/publication/301934546_Competing_Identities_and_Security_Interests_in_the_Indo-US_Relationship> [Žiūrėta 2021 04 18].

Steele, Brent J., „Ontological security and the Power of Self-Identity: British Neutrality and the American Civil War“, *Review of International Studies*, 31 (3), 2005. <<https://www.jstor.org/stable/40072087>> [Žiūrėta 2021 05 01].

Steele, Brent J., „Ontological Security in International Relations – Self-Identity and the IR State“, New York, Routledge, 2008. <<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203018200/ontological-security-international-relations-brent-steele>> [Žiūrėta 2021 04 11].

Subotić, Jelena, „Narrative, Ontological Security, and Foreign Policy Change“, *Foreign Policy Analysis*, 2016. <<https://academic.oup.com/fpa/article-abstract/12/4/610/2469903>> [Žiūrėta 2021 04 12].

Šešelgytė, Margarita, „Europos saugumas: nauji iššūkiai ir bendradarbiavimo galimybės“, 2003, <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174491/>>, [Žiūrėta 2020 10 18].

Šešelgytė, Margarita, „NATO reagavimo pajėgų ir ES greitojo reagavimo pajėgų veiklos perspektyvos Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003“, Vilnius, 2004 <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:6174148/>> [Žiūrėta 2020 12 01].

Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija „Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa“, 2016, <http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_lt.pdf> [Žiūrėta 2020 10 15]

Wagner, Wolfgang, Rosanne Anholt, „Resilience as the EU Global Strategy’s new leitmotif: pragmatic, problematic or promising?“, *Contemporary Security Policy*, 37, 2016. <<https://doi.org/10.1080/13523260.2016.1228034>> [Žiūrėta 2021 04 27].

Wibben, Annick TR, „Why we need to study (US) militarism: A critical feminist lens“, 2018. <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0967010617742006?journalCode=sdib>> [Žiūrėta 2020 12 28].

Zarakol, Ayse, „After Defeat: How the East Learned to Live with the West“, *Cambridge University press*, 2011. <<https://www.cambridge.org/core/books/after-defeat/A96FF30B97A50E83A8B70D0A51799BCF>> [Žiūrėta 2021 04 22].

SUMMARY

Developments in EU Security and Defence from an Ontological Security Perspective

The research suggested to look at the relationship between EU institutionalization, identity structures and (in)security from an original and relatively new in international relations ontological security perspective. The assumptions of ontological security theory are applied to explain the latest and one of the most controversial EU's CSDP instrument – European Peace Facility, which was adopted in the end of the year 2020 with the aim to provide financial resources not only military training to partners anywhere in the world but also will allow the EU to support the armed forces of partner countries with infrastructure, equipment training and for the first time in EU history with the delivery of lethal weapons. This aspect of the European Peace Facility caused the most controversy, asking to avoid investing in militarized methods prone to failure and risk. This research is build on the idea that the delivery of lethal weapons is a conflicting practice and in considered paradoxical given the long – standing EU narrative as anti-geopolitical actor based on normative or civilian power and as a peace project where dialogue-based conflict resolution model has long prevailed. It has been argued that the EU has been criticized for its naïve idealism and failure to respond effectively to emerging threats in recent years and in under pressure to become more geopolitical in the context of various internal and external crises, called as the “new Cold War”. However, this research notes that, paradoxically, the EU's actions in recent years show EU to be a geopolitical actor with geopolitical visions to be a security provider. The research was based on the assumption that the relationship between these geopolitical visions and the ontological sense is important as challenges for the former may lead to a sense of ontological insecurity for the former, which requires actions to restore. It is concluded that the adoption of European Peace Facility can be considered as the EU's response to ontological security concerns. European Peace Facility is proposed to be interpreted as meaning that its adoption was driven by the main impetus for the EU to maintain a sense of identity as a security provider in its relations with Others, where challenges have recently become a source of ontological concern. Sensitivity to ontological security dynamics can explain the return of obvious traditional geopolitical scenarios associated with the narrative of the “new Cold War”.

The rationale for this study stemmed from the question of why the EU, in order to strengthen its role in the world decided to invest in a militarized approach and take measures such as European Peace Facility that are prone to failure and risk and challenge the credibility of the EU as a mediator in

disarmament, peace and human rights, which has been nurtured for decades. An attempt has been made to answer this question using the existing causal link in the theory of ontological security between the actions performed by the actor and the narratives of his identity and critical events that lead to the search for ontological security. Ontological security – the ability of an actor to maintain his or her biographical continuity and self-awareness. For ontological security, narratives occupy a special place because narratives are what actor tells of himself, thus providing a motive for certain actions to be taken. Therefore, in order to answer the question on the adoption of the European Peace Facility, the focus is on the process of building and maintaining an EU identity, which is reflected in EU Security Strategies. For this reason, two EU security strategies have been compared to see how the concept of EU identity as a security provider has been reformulated. The strategies show a marked difference in the narratives of the depiction of the environment, both inside and outside the EU: the list of threats in the Global Strategy for the EU's Foreign and Policy in 2016 has expanded considerably, with the emergence of a new concept of 'hybrid threats', which call for action. It was noted that the new Global Strategy for the EU's Foreign and Policy proposed a more practical vision of the EU's international role, moving from democracy building to resilience to threats beyond the EU's borders, and identified resilience as an institutional equivalent to a sense of ontological security, marking a "return to war" in EU security. Also noteworthy is the change in attitude towards Russia as a threat. Return to the clear identification of threats and the identification of measures how to respond to these threats while justifying the environment beyond the EU's borders as chaotic, with the EU describing with the "home" metaphor. The Global Strategy for the EU's Foreign and Policy gives the impression that the EU is ready to respond to crises identified as "predictable unpredictability" by proposing greater strategic autonomy, based on "principled pragmatism". The document encourages the EU to become more involved in "changing the world order", in resolving various conflicts with other superpowers.

An examination of the discussions, EU internal and official documents on the adoption of the European Peace Facility shows the continuity of the reformulated EU identity as a security provider. In the discussions on the adoption of the European Peace Facility, the desire to participate in international politics among other geopolitical players is visible, and the argument of lack of political will was used. Observing the speeches of EU officials on the adoption of the European Peace Facility also shows a shift towards a more militarized approach, with Member States arguing that strong security measures give them more control over the dynamics of conflicts. "We are dealing with the

war. And when faced with war, you need to fight. And really, we want to stop the war."¹⁵⁹ Such rhetoric in connection with the adoption of the European Peace Facility provides an explanation for the return of obvious traditional geopolitical scenarios linked to the narrative of the “new Cold War”. This can be explained by the desire to respond to ontological crises involving the EU's self-perception, to allay emerging anxieties by reaffirming a sense of order and stability, and by identifying threats and measures to overcome them. The European Peace Facility is thus one of the ways in which the EU can 'participate' in world politics.

---

¹⁵⁹ David M. Herszenhorn, Jacopo Barigazzi, Simon Marks, „To be top gun on foreign affairs, Borell says EU must buy weapons“, 2020, <<https://www.politico.eu/article/pacifist-eu-wont-stop-terrorism-in-africa-says-foreign-affairs-chief/>> [Žiürèta 2020 12 15].